

మూలికా యోగము

(చప్పిడి చికిత్సలు.)

సంకర్త:

ముదిగొండ కోటిలింగశాస్త్రి.

మూలికా మూగము

(చప్పిడి చిత్రాలు)

సంకర్త:

ముదిగొండ, కోటిలింగ శాస్త్రి.

రిజిష్టర్డ్ కాపీ రైట్

వెల 0-12-0

1939

ప్రతిభామూర్తినామః ప్రతిపదం,
1000

ప్రతిభామూర్తినామః ప్రతిపదం.
శ్రీరసాగరము.

కో లి ప

అయ్యుత్సవ సూక్ష్మములు చికిత్సా సమయ రెండవవిధములై యున్నవి. ఆంధ్రప్రదేశ్ లో జరిగినందులకు జరిపినట్లు. లోహ రసాదులతో జేయుట రెండవవిధము. లోహ రస యోగముల ననుసరించువారు శైవసాంప్రదాయము లనియు, మూలికాదులచే జరిగించువారు వైష్ణవ పక్షమువారనియు పరిగణింపబడిరి. ఈ మూలికాయోగము రచించినవారు శైవదీక్షా పుస్తకముదిగొండ వోటిలింగకాశ్రమిగారు. వైష్ణవసాంప్రదాయములగు గ్రంథప్రమాణములే యాదర్శకములగు జాత్రులలో ద్వివిధపక్షములందు సమదృష్టి జూపిరి. నానావిధములగు వ్యాధులందు పలుతెఱంగులగు మూలికలచే వారోగ్యముం జేకూర్చు పద్ధతుల బేర్కొనుటవలన మూలికాయోగమని గ్రంథమునకు నామకరణమొసగిరి. పాప్రచీన గ్రంథములం దేకమూలికా ప్రయోగ మనియు, పథ్యాదులందు లవణరసము వర్జింపఁదగినదిగాన దేకియులు చిప్పిడిచికిత్స యనియు, అండ్లయ వైద్యవిధానమందు (సాలిట్ ఫీ) డైట్) యనియు జెప్పుచున్నారు. పాప్రచీన ఉద్ధృతగ్రంథములలో ఓషధీగుణము, వర్ణము నుదహరించుచు వచ్చినను, ఔషధజ్ఞానావశ్యకత వైద్యులకు ముఖ్యమని నుడివిరి.

మూ॥ యథా విషం యథా శస్త్రం యథాగ్ని రశని ర్యథాః

తిధౌషధ మవిజాతం విజాత మమృతంయథా.

కౌవధం హ్యనభిజ్ఞాతం నామరూప గుణైః ప్రీతిః.

విజ్ఞాతం చాపి దుర్ముక్తం అనర్థా యోజవద్యతే!

ఓషధుల నామ, రూప, గుణములఁ జక్కఁగ తెలియక చేయు నాపథ
 మొకప్పుడు విషమవలె, శస్త్రములచే మగ్గుస్థానముల కేదించి మృతికలందఁ
 జేయునట్లు రోగుల జంపువనిభావము. కాస్త్రాజ్ఞానము గలిగి విద్యవరు-
 డై, నాటి నువలె నుండు రోగిండు

శుభమును. ఒకవేళ వ్యాధిచిహ్నము నోషధులనొక్కయు ప్రమాణము
కానిచికొనుటకై వైద్యునకు స్వతంత్ర జాన మావశ్యకమగును.

శ్లో మాత్రాయా నాస్త్యసస్థానం దోషమగ్నిబలంనయః,
వ్యాధి ద్రవ్యం చ కోష్ఠ్యంచ వీక్ష్య మాత్రాం
ప్రయోజయేత్.

దోషములస్థితి, అగ్నిబలము, వయోభేదము, వ్యాధిస్థితి, ద్రవ్య, కోష్ఠ
భేదముల ననుసరించి వైద్యులకు పరిమిత నేర్పరచు కొనుచుండవలెనే
గాని దోషధప్రమాణములు నిర్ణీతములు గావని చెలియుచున్నవి. ఈ
మూలికాయోగములో ప్రతి ఓషధీపరిమితి ననుభవములచే గ్రంథకర్త
తెలుపుచు వచ్చెను.

శే ఓషధిషుఁ జిహ్వాన మాచరించు వారిలో ఆనువంశికముగ నో, బైరాగుల
వలెననో గావించి యితరులకు తెలుపక చికిత్సజేయవారు విశేషము. పీఠల
చికిత్సలవలన నారోగ్యము జెందినవారికంటె ననారోగ్యము జెందుచున్న
వారి సంఖ్య అధికముగ గాన్పించుచున్నది. దోషధప్రమాణముల చెలియక
దోషధయోగములందు పరిష్కార శత్రుత్వములఁ జూచుకలు గలుపుటచేతను,
మూలికలు గ్రహించు పద్ధతి చెలియన దునను. పథ్యాదులు నియమితముగా
గావరింప వలెనును, వ్యాధి నివారణముగాక దూషీకృత విషమువలె
పాచాపాపాయకర మగుదుండునని గ్రంథకర్త వాటివివరములు విశదపరిచి
యుండెను. మచ్చునకు కొన్నిటి నువహరింతును.

1 వేగిండు:- దూషీకృత విషము తెలుపుచున్నది.

2 వైరము:- మూలిక గ్రహించుపద్ధతులు గలదు.

3 వ్యాధిరహితుడు:- ఓషధుల కింద్రయజ్ఞాన మెట్లుండునది తెలుపు
చున్నది.

4. తెలుగు భాషలో నానావిధముల ఓషధుల ఉపయోగము తెల్పు తెలుసుకొనుట.

5. గిరినుట.

6. కుంభకుడము. ప్రాచీనాధులు దొలగు విధానము తెలుపుచున్నది.

7. మంగ. పలు ప్రాచీన సారములని మాత్రములు. జెప్పుచున్నను నను

8. గుర్రము మూలములే ప్రయోగించు పద్ధతి.

9. గుర్రములను దోషాధిక్య తరహాములో గర్భము నుపయోగించు

నాముల, నీర్జ్వాలి కాప్రయోగ ముండునని తెలియుచుండును.

ఈవిధముగ ననేక విషయము లీపుస్తకము దివిచ్చివైద్యులకు దోడ్పడు

దునటుల రచింపబడినది. ఓషధులకు శత్రుత్వ మిత్రత్వములు తెలుపుటచే

చికిత్సకుల కత్యంతోపయుక్త మగుచున్నది. కాస్త్రీభారుతమ మిత్రుల

య్యనాధివయోగములను గడు పరిహాసముచేసేకరించి తాము దాచుకొనక

కాస్త్రీప్రమాణముల నుదహరించుచు వెలువరించి వైద్యులలోకమునకు నను

యము జేసినవాడయ్యెను. మున్నుండును వీరియశ్చానము ద్విగుణీకృతమై

కొడువభాగములను గూఢ విభుముగా వెలువరింప వైవము స్వదా విరికి

దోడ్పడుగాక.

22-4-39'

సికింద్రాబాద్.

వెల్లం కి మ హా దే వ శా స్త్రీ.

కృత జ్ఞాత .

ఈ మూలికా యోగములోని చికిత్సలన్నియు వైద్యమిశ్రుల రహస్యయోగములై యున్నవి. వీరినుండి గ్రహించుటకై కాలవ్యవధి యగుకొలది నాప్రయత్నములు ధృఢమగుచుండెను. ఆయుర్వేదశాస్త్ర జ్ఞాన్ముత్య మెంతయని గ్రహించని వారికిఁ దోడ్పడఁ గలందుల కీ పుస్తకమును రచించితిని. ఇద్దానిపై నేనడిగినంతనే వైద్యవిద్వాన్ శ్రీ వెల్లంకి మహాదేవశాస్త్రి గారు తొలిపలుకున తమ యభిప్రాయము నొసంగినందులకు వారి కెంతయుఁ గృతజ్ఞుఁడను.

వాగ్మీశ్వరశ్రీమము,
నెకండ్రుబాదు,
వికీరవారాహ్ దేవకా.
ముదిగొండ, కోటిలింగశాస్త్రి.

ఇష్ట వైవ స్తుతి.

క॥ కీర్తితైల దివ్య శేఖర ని
 వేశా! శ్రిత దురితనాశ! వివిధాభీష్ట
 స్వాశాపూరణచణ! స
 ర్వేశా! భ్రమరాంబికా సహిత మల్లేశా!

క॥ పిలవెనక ధన్వంతరి ము
 క్తిలంకరణ జ్వల వాగ్భటాదికుల, విద్యాచా
 ర్యుల గొలుతు పండితారా
 ధ్యుల మార్కండేయసండితుని భక్తి మెయిన్.

సీ॥ శైవాగమాచార సంపన్న లుద్భటా
 రాధ్య వంశజులు శాస్త్రజ్ఞులగుట;
 వారలే ముదిగొండ వాడు నా బ్రహ్మత
 పండితాఖండలాన్వయజు లగుట;
 శివతుల్యుడగు చంద్రశేఖరమూర్తి భా
 స్వరకీర్తి మా మూలపురుషుడగుట;
 వంశీయు లఖల విద్యద్వంద్య వైదుషే
 ప్రతిభా విశేష స్వభావులగుట;

తే॥ గీ॥ సర్వవిధముల దత్తద్యుత స్రావ
 సారభ వరాగ లేశమ్ము సంస్మరించి,
 మూలికాయోగ సమభిధ పుస్తకాంత
 రాయ సమితి దొలంగె బ్రార్థన మొనర్తు.

శ్లో॥ సకలాయుర్వేదవిభా యక ద్వివ్యరసాయనాది కాషధ కరణ,
 ప్రకటన సహాయమున మామక దైవము వాగ్భటాశ్రమము నో మెదుతన్

శ్రీమద్భక్తసంపదము

ਭੁਵਨੇਸ਼ਵਰ

ॐ

730

26

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय

50

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय

2 వ నెం! మల్లప్పఅయ్యవారి రెండవ
కుమారుడు సోమన్న అయ్యవారు.

మల్లయ్య అయ్యవారు.

వీరయ్య, భార్య సావిత్రమ్మ

దత్తుడు చినవీరయ్య

భార్య అచ్చమ్మ కూతురు నాగమ్మ

పై 3 వ నెం! మల్లప్పఅయ్యవారి మూడవ
కుమారుడు వీరన్న అయ్యవారు.

రాజన్నగయ్యవారు, భోరపమూతికా

వీరన్నయ్యవారు. నాగలింగం, లింగయ్య

వందయ్య. శివశరయ్యకు, లింగయ్య, భోరపమూతి

వీరయ్య, నాగయ్య. డోహితుడు, శివశరయ్య.

పులిపాకవీరమ్మయ్య.

వీరనాగమల్లయ్య. కోటిలింగశాస్త్రి.

పై కృత్తిపతియగు నాగలింగశాస్త్రికిదమ్మ.

శేఖరయ్య. రాజయ్య.

ఈగుర్తు నామాదిని గలవారి వరకు తత్పూర్వపరంపర.

కృతి సమర్పణము.

తే. గీ. దాన ధర్మ పరోపకారానవరత

దివ్య పంచాక్షరీజప దీక్షితునకు,

కీర్తికలిత భిషక్ చక్రవర్తి కిట్టి

మూలికాయోగమును భక్తిపూర్వకముగ

కేవల తదాత్మశాంతి కంకితమొనర్తు.

గ్రంథకర్త:

కృతిపతి

మహా శివపూజా మర్యాదకులును

చుండి సంస్థాన పండితులును

శ్రీ॥ శే॥ బ్రహ్మశ్రీ

ముదిగొండ పెదనాగలింగ శాస్త్రిగారు

“పంచాక్షరీ” హైదరాబాదు దక్కన్

గ్రంథకర్త:
ముదిగొండ
కోటిలింగ శాస్త్రి.

గ్రంథాభిప్రాయ
మొసంగినవారు
వైద్య విద్యాక వెల్లంకి
మహాదేవ శాస్త్రిగారు,

శ్రీనివాసానందాచార్యులు

మహా విశ్వానాథాచార్యులు

సంకల్పము

అనుబంధము

శ్లో॥ సర్వవిద్యానాం తత్త్వసాధనాది శ్రీనివాసాచార్య కథావళి,
విత్తవిద్యారంభమునకు బుద్ధివృద్ధిని తాపని.

ఇది అనుబంధము, అనుబంధమునకు బుద్ధివృద్ధిని తాపని.

కథము పుట్టు ప్రకారము, బుద్ధివృద్ధి, ఉత్సాహము, తాపమును,
హరించుచున్నది. చంచలనాది బుద్ధివృద్ధిని తాపని. తాపని
మహాభూతములందు భూమి వాయుప్రకృతికల గుణాధిక్యత
గల్గియుండును. అనుభవమున పక్షవాతమువ్యాధులను హరించు
చున్నది. రస పీఠ్య విపాకముల సత్ప్రకృతిని గుణమును జూ
పెట్టుటచేత మూలికాప్రభావముని గ్రహించును.

శ్లో॥ రస పీఠ్య విపాకాది గుణాతిశయవా సలమ్, ద్రవ్య
స్వభావో నిర్దుష్టో యః ప్రభావ స్సకీర్త్యతే॥ ఈ
సూత్రముచే రస పీఠ్య విపాకముల మించి ప్రభావమును
తెలియుచున్నది. ఈ పీఠ్య విపాకమునందు కలుషము, పీఠ్య
మందు శీతలమును, వహించి యున్నది.

శ్లో॥ రసం విపాక ప్రావీర్యం. అనుటలో తిక్త కషాయ
కసములు శీతపీఠ్యము గలవి యగుటచే పీఠ్యమును హరించు

చున్నవని తెలియుచున్నది. పైఁ జెప్పియున్న సూత్రము చే ఓషధి వీర్యమును మించిన పోభావమునుగూడ నిచ్చు శక్తి గలది యని ఆయుర్వేద సిద్ధాంతమైయున్నది. మరియు ద్వి భూతాధిక్యతచే నొకరసము గలిగి యున్నను మరియొక ద్రవ్యమందు సహాస భూతములు అధిష్ఠిత పహించినను గుణ మందు వేరుగ నున్నవి. ఎటులన

మ్రంగ:— అన్ని వాయ్వాధిక్యతచే ఊర్ధ్వభాగమం దిది దోషములను హరించుచుండును.

తైగద:— భూమి ఉపకాధిక్యతచే అధోభాగ దోష ముల బోకడచుచున్నది.

కరక:— ఇది అన్ని వాయ్వాధిక్యతచే నుండి మ్రంగకు సహాసమై యున్నను ఉర్ధ్వ దోషముల బోకడచ్చక అధోభాగ దోషములు బోకడచు. భూమి ఉపకాధిక్యత గలిగిన త్రిశృంతు యొక్క గుణసామ్యముగ చున్నది.

శ్లో॥ ద్రవ్య మూర్ధ్వగమం తత్రా ప్రాయోగ్ని పననోత్కటమ్,
అధోగామి చ భూయిష్ఠం భూమితోయ
గుణాధికమ్.

ఈ సూత్రములే ఆయుర్వేదజ్ఞులు శాసించియున్నారు.

ఈ మూలికా పత్ర పుష్ప ఫలములు స్థావర విషములతో జేరినవని అగదతంత్ర సూత్రములచే స్పష్టమగుచున్నవి.

మూల శ్లోకము. [వేరుపై బెరడు.] స్వరసము ఇరునది శూలములున్న, మిరియాలు మూడుతులములు, ఆవునెయ్యి పదితూలములు, కిలిపి ఇచ్చిన పక్షపాయువు వారించును. రోజునకు ఒక్కతూరి వంతన పై ప్రమాణము గల ఔషధమంతయు మూడు దివసములు ఇవ్వవలయును. ప్రతిదినమున్న నూనె మూలికారసమును పదనొకండు తులములును గ్రహించపలెనే గాని మూడుదినములకుగా నొక్కమారు సిద్ధముఁజేయవచ్చు. పథ్యము గోమధురొత్తై, శర్కర, నెయ్యి వారము రోజులు ఇచ్చి రెండవవారములో కఠిన పథ్యము (మిరుపహొడి) నొసంగి మూడవవారములో పులుసు ఇతరవస్తువులు నిచ్చుచుండునలెను. దీనిని వివాహసమయములలో కొమ్ములు తెచ్చి కల్యాణమంటపములకు అలంకరించెదరు. ఇట్టి కొమ్ములు భూమియందు నాటుకొని పెచ్చమ్మను అగుచుండును. ఈ టపిటి మహిమ నశించనట్టిది గాన దీనిచికిత్సచే శరీరము నశించనట్టి స్థిరశక్తి గలిగి యుండునుగాన ప్రథమచికిత్స అందుగుచు గూర్చి యెయ్యున్నది.

(ఆ వి సె.)

శ్లో॥ అగస్త్యః పితృ కఫజిచ్చాతుర్థిక మారోహిణిః, మాక్షో
వారికర స్తీక్తః ప్రతిశ్యాయ నివారణః. అగస్త్య

శిశిరం గోల్కం త్రిదోషశ్శుం భ్రీమాపహం, బలాస
కాస వైవర్ణ్య భూతశ్శుంచ బలాపహమ్.

సోమ్య (మూర్ఛా) వ్యాధులలోనున్న భూత శాశ్వత
మీను, సర్పవిషములకును ఉపయోగమై యున్నది. ఇందు
స్లిష్ణతూలుగలిగిన దానివేరు రసమును మూర్ఛలందు ౪-౬
చుక్కలు ముక్క-౮లో పోయవలెను. స్వప్నములందు పురు
షులకు స్త్రీపీకాచములున్న స్త్రీలకు పురుష భూతములున్న
వనిపించు చుండిన ఎట్లని పుష్పములు గలిగిన ఓషధిని అది
హారము గాని పుష్పమీ సత్తత్త్రిము సందుగాని అమావాస్య
కాదిహారము గాని గ్రహించవలెను. మూలికా గ్రహణము
శకు పూర్వము శుచియై దిననాథునకు సమస్కరించి ప్రాజ్ఞు
ఖుడై ధూప దీప నివేదన తొసగి ధరించిన గ్రహబాధ ని
వృత్తియగును. సర్పవిషములందు కృష్ణవర్ణముగల మూల
త్వక్కు రసమును వయో వృద్ధుల సనుసరించి ౪ అయిదు తుల
ముల రసమును ఇచ్చిన విషహరమగును. విషము వమన
రూపముగ గాని విరేచన ద్వారా గాని వెడలును. పశువులు
ఉంగిడి (నాము) తినినచో కామంచిదీనియందు సమానముజేర్చి
ఇరువది తులముల నుండి నలుబది తులముల వరకు ఇవ్వవల
యును. సర్పవిషములకును ఇదేప్రమాణముగా పశువులకు
నివ్వవలెను.

శ్లో॥ కదళీ యోనిదోషాశ్చ చిత్త కిత్త హరా హిమా,
తత్కండ శ్శీతలో బల్యుః కేశ్యుః పిత్త కఫాస్మిజిత్.
తస్ఫలం మంధరం శీతం విష్టంభి కఫకృష్ణమ,
స్నిగ్ధం పిత్తాన్రప్రియ దాహ క్షతక్షయ సమీరజిత్.

రోధాద్వి గణమునజేరిన ఓషధి ఫలసారము గలది. ఇందు అడవి అరటి, కొండ అరటి, బంగారపు అరటి, నల్లఅరటి బొంత అరటి, అని పలుతెఱుగుల నున్నది. ఇందు పండ్ల వలన గుణములు మారుచున్నవేగాని దుంపయందు మాత్రము అట్లు మారుటలేదు. ఏవిధమగు చెట్టు అగునో అట్టి జాతి గుణము గలిగియున్నను విశేషముగ ఋతువ్యాధులలో అన్నియు నొకటే గుణముఁ జూపుచున్నవి. ప్రమేహ వ్యాధులలో గుణకారి. గొడ్డొల్లకుగాని ఋతువు న్యూనాధిక్యతల మార్పుకుగాని చల్లయందు జేర్చి యివ్వవలయును. సూతికాస్త్రీలకు జరాయపు (మకిల, మాపి) గర్భమందు నిలిచి కలిగించు వ్యాధులలో మార్పును గలుగఁజేయుచున్నది. గర్భస్థిమములందలి అపాయముల తొలగించి ప్రాణమును నిలుపుటతో నెక్కువగ తోడ్పడుచున్నది. ప్రకృతుల ననుసరించి కొండల కుమలబద్ధము చే కూర్చును. ఇది ఉషధియొక్క నై జగుణముగాన కాల వ్యాధి ప్రకృతుల ననుసరించి ఇతరములు జేసి,

(2)

మా తి గా తా గ మా .

శౌనవలెను. లేదా గర్భముమీద పంటలముదము లేవవలసి
ఉష్ణోదకముతో గాపుచుండిన మలబద్ధము చేరించును. గర్భ
ములో శైత్యపూరితమైన చల్లఁజేర్చక రోజాకు పదితలముల
వంతున గి దినములు ఇవ్వవలెను. గిది దినముల వరకు క్రమ
పథ్యము లాచరించవలయును. ఇందు చల్లఁజేర్చునెడల గడ్డ
తనమునకు సమముగ నుండవలెను.

అ మా ప మా .

శ్లో॥ ఏరండోపి రనే తిక్తో గురూష్ణోనిలనాశేషః,
గుల్ఫాష్టేఽఽ గుదావర్త వస్తి శూలాంత్రోవృద్ధిశిత్.
తైలం కషాయ వేప్యైశ్చ సక్షిరం పాథిరం జయేత్.
వాతకోటిత ముర్భాంసి జ్వర మున్నాద మర్దితం,
కట్యూరు చార్శ్య వృష్టార్తి శోషం పోషం న వేపథమ్.

ఇది మధ్యమ పంచమూలములోఁ జేరి కఫవాతముల పాకి
చుచున్నది. గింజలా ఉల్లేశవస్తికి, వేల్లు మధుతైలిక వస్తికి
అనుకూల శోఫలకము; సమూలము యుక్తరథవస్తికిని, శృంగ
యగుచున్నది. పంజవ్యాధులలో చికిత్సాభేదములు పలువిధ
ముల నున్నను మూలవృద్ధము మూత్రాగ్నికట యగుచున్నది.
తైల విశేషములు అగ్రస్థానము తిలతైలమువలెన్ను మధ్య
మస్థానము అమృతమువలెన్ను అథమస్థానము తమంతాతైల
మునకును తెలిపియున్నది. తైలము కేయకార్యము కృతి

చివవానిని జ్ఞానానుగతయైతే యుట జ్ఞానించినవానిని కృత్యము
జేయుట యని ఈ క్రిందిశ్లోకముచే చెలియించున్నది.

శ్లో! సాక్షాత్తు తత్ర కృత్యేషు రసాధాతూ నుపైతియత్
తేన తుష్టి ర్భటం వర్ణః పరం పుష్టికృతా యతః

మరియును,

కృతానాం జ్ఞానానామాలం స్థూలానాం కర్మనా
యచ్చ యని తిలకైల ప్రకంపయందు నుడివిరి
కాన నిచ్చట ఏరండముపడు వర్తించవలరాదు. ఏలయన

శ్లో! విపాకే కటుకం తైలం వాతభ్నం కఫ పిత్తకృత్.

అను లక్షణములు గూడ ఈ క్రింద నుదహరించిన శ్లోక
ముచే అనుదమునకు పమస్వయించును.

శ్లో! న తిక్తామూ మేరండం తైలం ప్యాడునకం గుణి,

వర్ణ గుల్బానిలకఫా నుదరం విషమత్వరం.

దుష్కృతాచ కటి గుహ్యా శోష్ణవృష్ణా శ్రోతా జయేత్.

తిక్తము, కారము మధురముగ నుండి కఠినమంతయు వ్యా
పించుటచేత మధ్యమ గుణముగలదని తంత్రకారులు చెప్తి
యున్నారు.

శ్లో! వ్యాధులలో చికిత్సలు త్రివిధములు.

1 అనుదప్రతికూల మెత్తగాజూర వాన్నలో పాడిగిచ్చుట.

2 వెల్లూరి పాయలు అయిదో కలిపి ఇచ్చుట.

(5)

మాదికాయోగము.

1 మిరియాలు పావుతులము చేర్చి ఇచ్చుట, ఉసిరికాయ ప్రమాణము.

2 బొవధ ప్రమాణము. త్రివిధముల వారికి ఒక్కంటియ యయినను పథ్యములందు భేదములు దిగువ నుదహరించిన శ్లోకములును.

1 మొదటివారు బొవధ మొసగిన దివసమున నేతితో జేసిన మిసపగారెలు ఇచ్చి రెండవ దివసమునుండి క్రమ పథ్యము నిడవలెను.

2 బొవధ సేవన దివసమును తొన్నకుడుములు ఇచ్చి మరు సటి దినమునుండి పైవారివలెనే క్రమపథ్యము లాచరించవలెను.

3 వీరు రెండవపద్ధతి ననుసరించుచు భానువారము మూలిక గ్రహించి వారమునకు ఒక్కపర్యాయమువంతం యివ్వవలెను. పైచికిత్సలన్నియు వారమునకు ఒక్కమాటున మూడువారము లొసగుచు బొవధ దివసమున తప్ప మిగతరోజులు పథ్యము పలుపుచుండిన శ్లోకవ్యాధులు హరించును.

కై.

శ్లో॥ ధాతకీ కటు తిక్తోష్ణాకఫ పిత్త వినర్పజిత్,

అతిసార రుజం హంతి శ్వయం పాండురోగజిత్.

అతినారమునకు, కామిలా వ్యాధికి నుపయోగముగ
 చేయుచును. మేహవ్యాధులలో ఇతరములు (జమ్మి, కొండ
 కింద, తాత్కాలికములు) జేర్చవచ్చును. అతినారములలో పది
 తులముల చల్లలో అయిదుతులముల దీని పేరు చక్కరసము
 గ్రహించి యివ్వవలెను. పశికర్లలో నున్న ఇదే విధముగ
 జేసి ముప్పత్యమువరకు చల్లతోనే భోజన మొనఁగవలెను.
 ఆరగ్యభాద గణములలో జేసి పుష్పసారిము గలదియై యున్నది.
 ఇ ద గు మ .

శ్లో॥ శీంశుపాష్టా హరే స్తేహా కుష్టశ్శీత్రో వమి కృమికా,
 వస్తి రుగ్వ్రణ దాహాశ్చ గర్భగూఢ నిపాతినీ॥

ఆహారవర్గములలోనున్న అవనాది ముష్కకాది గణ
 గుణములుగలిగి తీక్ష్ణోష్ణముగ నుండును. గ్రంథుల గరిగించు
 టకై యుపయోగించుచున్నారు. శరీరపు వివిధభాగములందు
 లేపనాదులచే ఒక్కింత వేదన గలిగించినను ప్రమాదములు
 జేయుటలేదు. గర్భవిద్రోధులు గుల్మము లకు లోనికి పీషధి
 కషాయ రూపముగ త్రొగుటచే గర్భస్రావములఁగలిగించును.
 పాలలోఁ గలిపి ఇచ్చుట నూనెలోఁ గలుపుట రెండు పద్ధతు
 లున్నవి. గ్రంథులు ఏర్పడి వృద్ధిగాని తరుణములో పాలతో
 నున్న, గ్రంథులు వృద్ధియై సామాన్య పోషకములచే శమిం
 చుచి ప్రమాదావస్థలలో తైల మందుఁజేర్చి యొనఁగ

చున్నాడు. విశేషముగ స్త్రీలకు గర్భగ్రంథి లేర్పడును. సుఖ
పూరులగు ఆడవారికి ఇట్టి చికిత్సలకంటె నిరపాయచికిత్సలు
జేయవలెను. ఋతుదోషములు కరీరమందు నిలుచుటచే గర్భ
ధిలు ఏర్పడుటకు హేతువగును. అందు విధిగనులకంటె గుచ్చు
వ్యాధిలు కష్టవాస్యముని నిదానము ఉదహరించుచున్నది.
రక్తజ విచిక్లిస్త్రీలకులొ నేర్పడును.

శ్లో॥ కృష్ణస్ఫటావృతః శ్యావస్త్రీ ప్రాదాహదుఃఖ్యరః,
పిత్తలింగో నృణా బాహ్యః స్త్రీశామేష తథాంతరః.

రక్తజ విచిక్లి స్త్రీలకు ఖేదములేక జనించినను పురుషు
లకు శాహ్యముగను స్త్రీలకు అంతర్భూతముగను నేర్పడును.
ఋతురక్తము పూర్వులచే గర్భాశయాది స్త్రీ ప్రత్యేకాంగ
ములకు సంబంధించినదిగ జెలియవలెను.

శ్లో॥ రక్తంబును స్త్రీయపిష ప్రియాయతే. రక్తగుల్మ
వ్యాధి స్త్రీలకు మాత్రమే ఏర్పడునని తెలియుచున్నది.
మాసఆత్మము బహిర్గతముగ వెడలక గర్భలక్షణములతో
వృద్ధిబొందునని ఈ క్రింది శ్లోకముచే తెలియును.

శ్లో॥ ఋతౌ వా నవ సూతా వా యదివా యోనిరోగినీ,
సే నా వాతలానిస్త్రీ కృష్ణ ప్రస్థానబారణః.

ఋణార్హర్తవం యోన్యాం ప్రతిమాస మవస్థితం.

శ్లో॥ కళోతి సద్గర్భ లింగం సూక్ష్మరోతిచ.

హృదయ నా హృద స్తవ్య కన్యకు ధామతాదికంః
 గుల్మవిద్రోధి భేదములలో గుల్మములు దీర్ఘపక్వములనియు
 విద్రోధి దుష్టరక్త శ్రితిమైసందున చాలాత్వరగ పక్వమగునని
 అష్టాంగవ్యాసయములో నున్నది. ఈద్వివిధ వ్యాధులకు ప్రణా
 ములను శోధించుచు గర్భపాణముల జేయు వయాలికాప్రయో
 గము నింద్యమగును. ఈ వ్యాధులందు మానబుతువును
 నమోష్ణములచే బయలు పరచుచున్నచో జ్వర శమించును.
 ప్రమాదములు వాటిల్లువు. హేతువ్యాధులలో హేతువ్యాధి
 విపర్యాస కరౌషము నిచ్చిన ప్రమాదములు రాజాలభ్య.
 గర్భ గ్రంథి దీర్ఘజీవప్రభు శిశుగర్భము కాసేరమగాన విద్రోధి
 కన్న గుల్మవ్యాధి పక్వ మతిసులభముగా నుండుటచే చికి
 త్సించవచ్చునని పలువిధముల నభిప్రాయముల బాపుచు
 న్నారు. అతిస్క్లీషముచే ప్రమాదమగును గాన ఔషధ
 ప్రమాణము చేత కాల వయో భేదముల నెరింగి చికిత్సించ
 వలెనని తెలియవలెను. రెండుతులముల పీషధీరసమును
 ర్తులముల పాణునకలిపి ఒక్కరోజు ఇవ్వవలెను. గుణ మగు
 పడినచో మరునటిరోజు పైప్రకారమే ఇవ్వవచ్చును. గుల్మ
 ములందు రెండవదినమునకు గుణమగువేడనిచో మూడవరోజు
 పైవిధముగనే ఇవ్వవలెను. అసగా విద్రోధివ్యాధులలో రెండు
 దినములున్న గుల్మవ్యాధులలో మూడుదినములున్న చికి

(౧౨)

మా తి కా యో గ మ .

క్రించవలెను. నూనెలో నిశుటచే అతిశయముగ దాహము
తాపము గలుగును. ఒకప్పుడు అతిస్రావ మగుచుండు గనుక
క్షుణ్ణియమైనది.

శ్లో॥ కుండలీ మూలకం వాయు రోగఘ్నంతు జ్వరం
హరేత్, తత్స్వల్లపంచ వాయుఘ్నం సూతికా వాత
రోగజిత్.

ఇది మూలసారము, పత్రసారము, త్వారసారముగ నుండు
పని పరిభాషలో తెలిపియున్నారు. పై శ్లోకములో మూల
పకు పత్రమునకు గుణమగుపటచి త్వారమును వదలి యున్నారు.
అను భూతములుజూడ కేవలము మూలమునే గ్రహించు
చుందురు. త్రివిధనాగములు వాతమునే హరించుచున్నవి.
మూలమందు ఒక లే గుణముండుటచేతను, ఓషధికి ముఖ్యం
గము మూలమగుటచేతను విశేషముగ మూలమొక్కచే ఉప
యోగముఁ జేయుచున్నారు. కొన్నిమూలికల నొకసారి చిత్తి
త్తి చఁబడిన ఎప్పుడు ఏవ్యాధివచ్చినను తిరుగ నవేమూలిక
లుపయోగించినచే వ్యాధి నివృత్తియగునని చప్పిడి చికిత్సా
సూత్రములై యున్నవి. అట్టి అభ్యాస మూలికలలో నిది
యొకటి. మరియు చప్పిడి గాత్ర చాదు యని మూడు వర్ణము
లున్నవి. చప్పిడియన నొకమూలికనే గ్రహించి నిజరసమును
తాగించి, నాటిదినమునుండి ఔషధము ఎన్నిపూట తిచ్చినరో

అన్ని పూటలు స్విగుణకృతముగ అచ్చమును మాత్రము
ఆహారముగా నిచ్చుట. గాయయన కొన్ని మూలికలు
గ్రహించి వాటిని చాతుర్భాగ కషాయముగఁ గాచి అందు
కొంతి పిప్పలి మిరియాలు మోడి ఇత్యాదులఁ జేర్చి పటుక
ములఁజేసి ఇచ్చుట. ఇందుతేనె నెయ్యి తర్కర తేహ్యదుల
మాదిరి కలుపరు.

చారు, అన గాఢమగు కషాయము మూలికలు గ్రహించి
పరిమితమగు నీగుబోసి అష్టాదశేషముగఁ గాచి దించిన కషా
యము. ఈ చేయవలెకొనలకు మాత్రము అల్లము ఎల్లిగడ్డ,
మిరుపకాయ ఉప్పు, గలిపి ముప్పత్యమువరకు ఇచ్చుచుందురు.
చప్పిడి విభానములలో ఆహార విహారములలో అపఘ్నాదులు
జరిగిన పూర్వవ్యాధిని బోకడచక నూతన వ్యాధుల సుత్పత్తి
జేయుచుండును. దూషీకృత విషమును గురించి ముందు చే
కొనియందు జెప్పబడియున్నది చూడుడు.

చికిత్స:— మేహ వాతవ్యాధులందు, నూతికావ్యాధులకు
నివ్వవలెను. మేహవ్యాధులలో అత్యుష్ణముగ గాతుండుటకు
శితరములును జేర్చుకొవలె. నూతికా వ్యాధులలో నిజరస
మును ఒక్కసారికి రెండుమొలముల ప్రమాణమై యున్నది.
అవసరముబట్టి ఏడురోజులవరకు ఇవ్వవచ్చును. రోజుకొక
సారిమే పొడవగుచును. ఇరువదియొక్కపూటలు అనగా

ముప్పత్యము నాచరించవలెను. ఉష్ణ ప్రకృతిగలవారలకు రసమును శిలాదులచే తప్తతజేయవలెను. తెల్లని పలుగురాయిని కాల్చి రసమందు మునిగించిన రసమందున్న శీతలము ఘాటుదనము హరించి సౌమ్యముగ నుండును. అవసరము గల్గినప్పుడే ఓషధిని గ్రహించి చికిత్సించుచుండవలెను.

ఉ: డు గ .

శ్లో: అంకోలః స్నిగ్ధ రూక్షోష్ణః కఫ రక్తాతిసారజ్ఞః,

వానరాఖు విషం హంతి క్రిమికుష్ట వ్రణాపహః.

శ్రేష్ఠ పిత్తవికారేషు యోజ్య మేత ద్విరేచనం.

విశేషము సర్పవిషముల వెలిజేయుటకై గ్రహించుదురు. దీనిపత్రములు చీడములు సారముగాగలవి. గరవిషములు (పెట్టుమందులు) వచనముఁ జేయుటకై ఎక్కువరసమును ఇచ్చుటచే విస్తారములగు వాంతులు గల్గి నాభిస్థానమందు దోష మధికమై అపాయములు కలుగుచున్నవి గాన వర్జనీయమైనది. సర్పదష్టనకు రెండున్నర తులము మొదలు మూడుతులముల వరకు దేశకాలముల ననుసరించి ఇవ్వవలెను. ప్రమాదముల యందు అయిదు తులముల రసము నిచ్చిన వాంతి విశేషములు అగును. అగదా పథములలో ముదల విషయములో నున్న, ఇతర అనేకయోగములలో గలన్నియును సాధారణముగా

దేశీయపదము మూడువిధములుగ విలుచుచున్నారు.
 నూదరేణు | బూదరేణు, ఊదరేణు, దీనిని ఏకమూలకగ
 నుపయోగ మరుచుగ నున్నది. కారణము ఇతరబౌద్ధముల
 వలెగాక ఒక్క సంవత్సరము వరకు నూనె నుప్పుడి వంకాయ
 సంజుగత పదార్థములు తినక పథ్యమాచరించవలెను. ఇతర
 ఓషధులకు జేర్చిన సంవత్సరమువరకు పథ్యములుండవు. ఇది
 మలబద్ధకమును హరించుచున్నది. ఈ చికిత్సలలో అత్యుష్ణ
 యుచే గాని వాతభూయిష్టముచే గాని మలబద్ధకము జేయుస్వా
 భావికముగ నున్నది గాన అట్టి ఓషధుల న్యూనాధిక్యత సమా
 నము జేయుచు విరేచనము గావించుచున్నది. ఒక్కతొలదు
 రసమును ఇచ్చిన చక్కని నీళ్లవిరేచనమై ఊష్ణవాతముల
 హరించుచున్నది అనేక ఓషధులలో గలియుచుండును.

ఎ లు క చె వి .

శ్లో! ఆఖుష్ణో రపే స్వాను ప్రమేహ బహుమూత్రోఽపి,
 కఫ పిత్తజ్వరే వాంఛ క్రిమి కుష్మభగంధరే.

ఇది పత్రిసారముగలది. పమస సురసాది శ్యామాది గణ
 ములలో జేరిన ఓషధి. అతిమూత్రమును హరించును. దీర్ఘ
 సేవనీయమైనది. పచ్చిరసమును అతిశయముగ త్రాగినవ్యాధి
 శోషముగ శమనమగునుగాని వాంతి విరేచనము లేర్పడు.

చుండును. కొంతకాలమునకు తిరుగ మూత్రవ్యాధి వీర్పడు
చుండును. కొండలు మూత్రపుమంట [చురుకు] లకు నుప
యోగించుచున్నారు. ఎక్కువ గుణకారి మూత్రము మూత్ర
పంట గనుపడును. పూటకు నాలుగు తులముల రసమును
నాలుగు తులముల పాలలోజేర్చి రోజుకు ఒక్కసారియే
త్రాగవలెను. ఇట్లు అయిదు దినములు నూతన రసము నిష్ప
వలెను. పాలు భోజనము ఇవ్వవలయును.

కటారి ముత.

శ్లో॥ స్వర్ణక్షీరీ హిమా తిక్తా కృమి పిత్త కఫాపహా,

మూత్ర కృచ్ఛాశ్శరీ శోఫ దాహజ్వర హారాపరా॥

దేశీయ నామములలో జెట్టిపోతు, తుపాకిమగదు పిచ్చి
తుసుమ చెట్టు అనుచుందురు. విరేచన గణములలో పరిగణిం
చబడినది. దీనితకు విరిచిన పచ్చని రంగు గలిగిన పాలు గని
మించును కక్షలకలో దీని వాలను అవసరముగ నిడిన కల
కలు దగ్గుచున్నవి. అంటు వ్యాధులలో అసగా మేహ చురుకు
గనేరియా మధుసవాయి ఇత్యాదులకు ఎక్కువ గుణమును
చూపుచున్నది దీని సమూలరసమును పదితులములున్న జిలకజ్జ
ఒక్కతులమున్న గలిపి ఒక్కపూటకు యివ్వవలెను. ఈ విధ
ముగనే మూడు రోజులు రోజుకు ఒక్కసారి వినియోగించున యిచ్చ

పాదముల దీనిని సముదయమున (గాఢమగునెఱిగిరి) తెల్ల
బట్టచే నాలుగు అయిదు పర్యాయములు వడగట్టినలెను.
లేనిచో ముట్లందును గాన ప్రమాదమగును. దీని బెరడు
వమనకాఠి.

కంఠాంకితము.

ఇది దళనరి యగు చెట్టు. బెరడు చాలామందము గలిగి
యుండును. దీనికి ఒటిపిడి గలుగజేసిన ద్రవ్యమును
ఒక్క సంవత్సరము వరకును నూతనముగ గ్రహించిన ఓషధి
రసమున్నట్టులనే యుండును. సామాన్యముగ అరుదుగ దొరుకు
చుండుటచే ముందుగనే గ్రహించి యుంచుదురు. విశేషముగ
పసులకాపర్ణ వద్ద కొండల ప్రదేశములందు సంచరించువార
లవద్ద నుండును. పశువులు కొండరాళ్ల మీద జారి కాళ్లు
విరిగినను, బెణికినను దంచి కట్టుచుందురు. లోపలికి దీనిరసము
పాలలో గలిపి ఇవ్వవలెను. రక్తప్రవాహమగు ప్రతిగాయము
ప్రణవమందు అతిథయమగు గుణమును జూపును. విశిష్టస్థి
యను మూలికకు బడ లుపయోగమగుచున్నది. చిన్నచిన్న
ఎముకలను అతికించు శక్తియుగలదు. మేహ వాతశమనము
జేకూర్చును. మనుష్యులకు వదితులముల బెరడురసము పది
తులముల పాలుజేర్చి ఇవ్వవలెను. పశువులకు యిరువదితుల

(౧౮)

మూ లి కా మూ లి ను .

ముల రసము 20 తులముల పాలును జేర్చి యివ్వవలెను.

కా క ర .

శ్లో॥ కారవేల్లం హిమం భేదే లఘుతిక్తా మహితలం,
పిత్తాస్య కామిలాపాండు కఫమేహ క్రిమికా జయేత్,
స్వాత్కార వల్లే కల మిషదుష్టం సర్వామయఘ్నం
రుచిరం క్రిమిఘ్నం, చక్షుష్య మేతల్లఘ్నదీపనం
స్వా, హ్నిమావహై స్నిహాఫలై స్సమానం.
తీర్ణస్థం దోషజి న్నాన్యై కావల్లే విషాపహా,
ప్రసేక శ్వాసకాసార్థ క్రిమికుష్ట ప్రణాకా జయేత్.

చేదుకాకరకాయలు విషముగా గలవి. అగుటచే జ్వరము
లందు నాధి హరించుచుండును. జ్వరహరమగుచున్నది.

ఇది కామిలాన్యధిని హరించుచున్నది. తెల్లకాకర అయి
నచో శ్రేష్ఠముగ నుండును. జ్వరములకు కాకరకాయ మందని
ఒకప్రతీతి గలను. కాకరకాయలోని గింజలు తీసి అందురస
సిందూరము బెట్టి నానిమోద ఎఱ్ఱమట్టిలోతడిపిన బట్టను జుట్టి
పొయ్యిలో నుంచి చిన్న పురము బెట్టవలెను. 3 తులముల
బరువు గలిగిన కాయమున్నచో అరతులము వరకు రససింధూ
రము నుంచవచ్చును. ఒకఘంట కాలమువరకు నుంచి కాయ
ఉడికినట్లు గ్రహించి కల్పమందు చక్కగా మర్చించవలెను.

కా క ర .

కొండలు ఇందు విప్పలి మిరియాలు పావుతులమువరకు గలుపుదురు. కుంకుడు గింజ వ్రామాణముగ వటికలు జేసి ఇచ్చినచో అహిక డ్యరములన్నియు మానును. దీనిగింజ గంధమును కామిలావ్యాధియందు కన్నులకు అంజనమిడిన పశిమి దనము హరించుచున్నది. దినమువడలి మరియొకదినము కన్నులకు గంధము రెండు పర్యాయములు అంజనమిడినచో పశికర్ణ హ్యాధులు నశించుచున్నవి. కామిలా వ్యాధులందు పైబొష థమును కడుపులోనికి నొసంగుచు గింజగంధమును అంజన మిడుచు చల్లతో భోజనమివ్వవచ్చును. కామిలాగాక ఇతర జ్వరాదులందు చల్ల నివ్వక సమయానుకూలముగ అనగా దేశ కాలవయో భేదముల ననుసరించి పథ్యములు బొషధానుపాస ములు యివ్వవలెను.

కా రు ము న గ .

శ్లో॥ రక్త శిగురి గనే తీక్ష్ణశ్చక్షుః పవన రోగజిత,
నాసా కర్ణ శిరోరోగా న్నాశయే చ్ఛాద్భుతంపరా॥
ఎఱ్ఱని పూలుబూయు చానికే కారుమునగ యందురు
వాతముచేత ఏర్పడుమగతలకు, తడలకు, గుణకారీయైయున్నది
తీక్ష్ణమైనదిగాన దీని సేవనమువలన శరీరమంతయు వేదన
తాపము గలుగును. పచ్చిరసముగాని, లేక వెచ్చజేసిన రస

మహామయినను గళమంతయు దహించబడుచున్నది. కొన్ని
సమయములలో యిట్టి తీక్షణముచే దోషించుచుండును గాన
జహణ జాగరూకతతో కొద్ది ప్రమాణములతో వారంభించ
వలెను. నోరు తెలుచుటకు రాక (పక్కెళ్లు) పట్టుకొని
యున్న స్థితిలో దీని నిజరసమును రెండుచుక్కలు నాసికలో
విడిచిన తుమ్ములువచ్చి నోరు పట్టువదలును. అప్పుడు గర్భము
లోనికి అయిదుతులముల రసమును గ్రహించి వెచ్చజేసి శిలల
చేతగాని లోహదులచేగాని తప్తతజేసి యివ్వవలెను. ఎనుబది
సంవత్సరముల వయస్సు గలవానికిన్ని, సుకుమారులకును
రెండున్నర తులముల రసమును మాత్రమే యొసగవలెను.

కామంతి.

శ్లో! కాకాదసంచ తిక్తోష్ణా వాతశ్లేష్మ హరామతా,

గ్రహదోష హరాకేశ్యా వృధ్యాశోభ విషాపహాః

ఇది క్షారసారముగ నుండు మూలిక ఈ రాష్ట్రమందః
కుడగాచి యనుచుండును. విషములకు, కామిలావ్యాధులకు
సుపయోగమైనది. మంత్రపూర్వకముగ సూర్యుని నమస్కరించి
ఆదివారము రోజున పూజ్యులు (తూర్పువై పుజుచుచు)
దై రోగిపేరు పఠించి చెట్టును తెంచి వేసినచో ఎండినకొలది
పశితెల్ల వ్యాధులు హరించును. విషములందు స్థావర,
జంగమ భేదములేక విషమును హరించుచున్నది. కొందఱు

స్థావరవిషమునకు జంగమవిషమును జంగమవిషమునకు స్థావర
విషము నుపయోగించుటచే అన్యోన్య శత్రుత్వముచే నొక
విషమును మరియొక విషముహరించు ననుచున్నారు. మరి
కొందఱు జంగమమధోగామియనియు స్థావర మూర్ధ్వగామి
యగుటవలన విషమును హరించుచున్నదని శ్లోకనిరూపణఁ
జేసిరి.

శ్లో॥ జంగమం స్నా దధోభాగ మూర్ధ్వభాగఁతు మాలజం
తస్మాద్దంష్ట్ర విషం మాలం హంతి మాలంచ దంష్ట్రజం
పై ఇరువురి మూర్ధము సరిగాదనిరి, విషమునకు అన్యోన్య
శత్రుత్వము లేదనియు అందుచే విషహరమగుట లేదనియు,
విషమునకు ప్రభావమును శక్తిచే హరించు చుండననియు
ఁజెలుపుచున్నారు.

శ్లో॥ విషం విషఘ్న ముక్తం య త్రభావ స్తత్ర కారణం,
స్పర్ధంతే కేచి దేతస్మి న్నూర్ధ్వాధోగామి హేతుతః.
అసత్యం త ద్యతోద్యచ్ఛం విషఘ్నం మదనం త్రివృత్.

ఊర్ధ్వగామియగు మంగ వాంతి జేయుచున్నది. అధో
గామియగు త్రివృత్ [తెగడ] విరేచనము గావించుచున్నది.
గాని అన్యోన్య శత్రుత్వముచే త్రివృత్ ఊర్ధ్వగామియు మ్రింగ
గ అధోగామి యగుట లేదనుచు విష ప్రభావముచేతనే
విషమును హరించుచున్నదని శాసించిరి. అనుభవములతో

కామంచి చెట్టురసము సంశమనౌషధ మగుచున్నది.

శ్లో! స శోధయతి స ద్వేష్టి సమాన్తోషాంస్తన్తోష్ఠతాకా,
సమీకరోతి విషమాకా శమసం తద్వధా మృతా.

శరీర పోషణకు వలసినంత ప్రమాణమగు వాత, పిత్త, క్లేష్మముల గాపాడుచు అధిక దోషములను సమముగ జేయు శక్తిగల తిప్పతీగె మొదలగు నవి సంశమనౌషధ గుణమనిరి. అందుచేతనే సర్పవిషములకు మనుజులకే గాక పశువుల (వుంగిడి) నాము తినిన వ్యాధులకు సహాయించుచున్నారు. పూటకు మూడుతల్లిముల రసము వంతున ౨-7 పూటలు కామిలా వ్యాధులకు లోనికిన్ని విషములందు ఒక్క మోతాదుకు 10 తులముల నుండి 15 తులముల వరకును ఇవ్వవలెను. అజేయశస్త్రములోనున్న, విషహరౌషధము లనేక మందగు గలుపుచుండును.

పంతుడు.

శ్లో! అరిష్టక శ్రీదోషఘ్న ఉష్ణో గర్భ గ్రహపహా.

శ్నాన కాన వ్యాధులలో గుణమునుఁ జూపుచున్నది. కఫము గట్టిదనము వహించి దగ్గినను ఉమియూటకు వెలిగాని రసములలో దీని రసము అరతులమునుండి ఒక్కతులము వరకు తాగిన వయనమై చిక్కదనము వహించిన క్లేష్మము వెలికాన వ్యాధులకు కొంత గుణకారి యగుచున్నది. త్రిదోష

ములు హరించునది ధైర్యము, వమనముఁ జేయు గుణముగూడా
గలదు. అందుచేతనే డీని గింజను గంధముతీసి అంజనమిడినను
భుజించినను విషహార మగుచుండుటచేతనే అగడతంత్రములో,
సర్పచికిత్సకై యుపయోగించు చున్నాడు. ఈచెట్టులో శ్రీ
పురుషభేదములచే గ్రహవైద్యమందు వేర్వేరుగ జేయుదురు.
పురుష శిశువులు జనించి పడేపడే గతించుచుండిన శ్రీకి
కాయలు గాయని మగచెట్టుయొక్క వేరును గ్రహించుటయు
శ్రీశిశువుల మరణ మప్పుడు కాయలు పండ్లు ఫలించు ఓషధి
మూలమును అభిమంత్రించి ధూపదీపముల నొసఁగి గ్రహ
సక్షత్ర వార తిథులందు ధారణజేయు చుండురు. గాని ఇందు
ఊరికి సమీపముగోగాని ఇండ్లలో నున్న వృక్షములుగాని,
దీపము వెలుతురుఁ జూచును గనుక భూత వైద్యమందు నింది
తమని కొండఁజూపిపారియము నొసఁగియున్నారు.

నూతురుబుడసా.

శ్లో॥ విలేయకం తు తిక్తోష్టం సుగంధం శ్లేష్మవాతనుత్,
భ్రమ కుష్ట ప్రమేహఘ్నం విషవ్రణ విశోధనం॥
ఇది రోధాదిగణములోఁ జేరినది. ఏకమూలికా ప్రయోగ
ముచే మలమూత్రముల స్తంభింపఁజేసినను ఇతర మూలికలకు
జేర్చినప్పుడు మాత్రము విరేచనకారి యగుచున్నది. రెండు
విధముల ప్రయోగముగ నున్నది. ఒకటి చప్పిడి చికిత్స

ఓన్నియు విశేషముగ పచ్చిరసములతో గూడి అతిపైత్యముగ నుండును. గాన అట్టి పైత్యమును విశేషరూపముగ జేయించుటకై మిశ్రితము జేయుచుందురు. ఈలా ప్రభావముచే విషమును హరించుచుండును. గాన అజేయ ఘృతమునందును ఇతర విషహారౌషధములందు నుపయోగించు చున్నారు. పూటకు 2-3 తులము రసము వరకు ఇవ్వవచ్చును. ఈ ప్రమాణము విషహార మగుచున్నది. ఇతరములందుఁ జేర్చునప్పుడు మిశ్రిత ద్రవ్యము సమానముగను ఏకమూలికచే పైత్య శమనము మాత్రము జేయుటకు గాను ఒక్క తులము రసమున్ను ఇవ్వనగును. దినమునకు ఒక్కసారి వంతున అవసరమగుచో మూడు లేక అయిదు దినముల వరకు ఇవ్వవలెను.

కొండపిండి.

శ్లో॥ భేదనో హస్తా డోషార్థో గుల్మకృచ్ఛాశ్చ హృదృజః,

యోనిరోగా స్ప్రమేహశ్చ స్త్రీహ శూల వ్రణానిచ.

మేహ రుగ్మతలో గుణకారి. ఇతర మూలికలకు చేర్చి టికిల్పించుటయు గలదు. శుక్రస్పృష్టముచే బలహీనత హృదయ నొర్బల్యత యేర్పడిన వ్యాధులలో శుక్రదార్ద్యత గల్గించుచున్నది. మరియు మూత్ర ప్రతిబంధకములందు వాయువుచే నిరోధింపబడినను మూత్ర శిలలచే ప్రతిబంధకము గల్గియున్నను పూటకు నాలుగుతులముల వంతున మూడురోజుల

పాత నిన్వృత్తము. కొందఱు క్షేత్ర సేవకు సామాన్యముగ
పశ్యములనిడి జలక్ష్మి, శర్కర, అరతులము వంతు గలిపి
ఇచ్చుచుందురు.

కోరిక.

శ్లో॥ పైరేయః కుశ వాతానా కథ కంచూ విషాపహః,
తిక్తోష్ణామధురో నన్దుః సుస్నిగ్ధః కేశరంజనః.

వల్లి పంచమూలములోఁ జేరిన ఓషధి. పసిష్టిలకు విశేష
ముగ గలుగు కోరింతదగ్గులము నుపయోగకారి. ఆదివారము
గాని, గురువారము గాని ఏని తీగను గొఱ్ఱించి హారము
మాదిరి మెడయందు ధరించినను, లేక ఒక్కతులము రసము
ను లోనికి త్రాగించినను దగ్గునివారణ యగును. భోజనముఁ
జేయు బాగురకు తల్లులు పథ్యముఁజేయ నక్కరలేదు. కొంద
టికి వాతియు మరి కొందరికి విరేచనమును జేయుచుండును.
తిక్తోష్ణా మధురో నన్దుః. అని నవ్వును చుడుము, అప్పుడు
ఎట్లు సమన్వయించ నగు నని కొందఱు పోల్చి చుచున్నారు.
ఇట్టి ప్రశ్నకు ఈ క్రిందిసమాధానము.

శ్లో॥ స్వాదుః పటుశ్చ మధుర ముష్ణోష్ణం పచ్చతేజసః,
తిక్తోషణ కషాయానాం విపాకః ప్రియనో కటుః.

కొన్ని ద్రవ్యములు తరుచుగ తమ రసమును చూచిన
విపాకము గలిగియుండును. ఎటులన కరకితాయ రసమందు

కషాయత్వము ఆధిక్యతవహించి యుండును. కటుతిక్త కషాయములు విపాకమందు కటువుగను శీతలవీర్యముగ నుండవలెను. గాని కటువుఁజెందక మధురవిపాకమును జెందుచున్నది. కటుతసమునకు జెందిన శొంఠి గూడ కటు విపాకముఁ జెందక మధుర విపాకమగు చున్నది. అందుచేతనే సూత్రకారులు “స్వాదు రష్లు విపాకోన్యోవ్రీహిః” యని జూపుచు పైశ్లోకాన్వయమంచుప్రాయశః అనుటచేత తరుచుగ యని స్పష్టికరించిరి. గుణము రసమును పురస్కరించుకొని యే యుండునని యు రసాదులకు పత్యేక కార్యకర్తృత్వమందు

శ్లో॥ రసే రసా తుల్యఫల స్తత్ర ద్రవ్యం శుభాశుభమ్,
కించిద్రసే నకురుతే కర్మపాకే నచాపరమ్.

గుణాంతరేణ వీర్యేణ ప్రభావేనైవ కించన॥

యని శ్లోక ముదహరించి యున్నారు. ఇట్టి కారణములచే మధురో నష్టుః అనుట న్యాయమేననియు గుణమునందు రస కృత్యమును అనగా శ్లో॥ ఆహ్లాగ్ని దీప్తికృ త్సిద్ధిగ్ధో హృద్యః పాచన రోచనః ఉష్ణవీర్యో హిమస్పర్శః ప్రీణనః క్షేదనో లఘుః ఇట్టి కార్యములు జేయుచున్నదనియు నెరుంగవలెను.

కో ల మ ఖి .

ఇది చాలా చేదుగా నుండును. దీనిని శ్వాసకాస వ్యాధులలో దీర్ఘ కాలము ఇచ్చుచు కఠిన పథ్యములాచరించి

నిశ్శేషముగ హరించుచున్నది. ఔషధ ప్రమాణ మతిశయించి ఇచ్చుచుండిన అతిచేదుదనముచే వాంతులుగాని లేక ఇతర ఉద్రోకములుగాని గలిగించు చుండును. దినమునకు రెండుపర్యాయముల వంతున వారము సేవించవలెను. చెక్కరసము ౩ తులములున్న పాలు, ౬ తులములును రోజు 1-3 ప్రమాణమై యున్నది.

గచ్ఛ.

శ్లో॥ కంటయుక్తః కరంజస్తు పాకే చ తువరః కటుః,
గ్రాహక శ్చోష్ణవీర్యః స్యాత్తిక్తః పోష్ణశ్చ మే
హహః, కుష్ఠార్థో వ్రణ వాతానాం కృమిణాం
నాశనః పరః, పుష్పంతుచోష్ణవీర్య స్యాత్తిక్తం వాత
కఫామ హమ్॥

దీనిగింజ శూలబంధు అతిసారములందు గుణకార్థియై యున్నది. చప్పిడి చికిత్సకులు పక్షవాయువుచే హస్తపాదములు కృశించిన తరుణములో నలుబది రోజులవరకు ఇచ్చుచుండుటచే పూర్వవిధముగ హస్తపాదములు స్థూలించుచున్నవి. పూటకు రెండుతులముల చెక్కరసమున్న, మిరియాలు కూసం ఎత్తును దీనికి సమానముగ వెల్లిపాయలును గలిపి దినమునకు రెండుపర్యాయములు ఇవ్వవలెను.

న లి జే రు.

శ్లో॥ పునర్నవా సదాతిక్తా రూక్షోష్ణా మఘరా కటుః,
 హృద్యా శోభం కఢంవాతం కాస మర్చం వశ్మిణః
 హరేత్. పాండూక విషోదరం శూలం హృద్రోగో
 తః క్షతాపహః, ఘృజేన మూలకం చాస్యా హః॥
 జితం హంతి పుష్పకం, మధునాసహ మూలఽతు
 హ్యంజితంస్రావనాశనం, అంజితం మార్కవరస్సై
 ర్దేత్రకంఢూ నివారణం॥

బలేన గోశకృత్తాచ పిష్పల్యాచాంజితం యథా.
 రాత్యాంధ్యం నశ్యతే తేన చోష్ణః పర్ణ రనస్సృతః,
 తచ్ఛాకస్తు వర స్తిక్తో రూక్షో వాతం కఢం హరేత్.
 శ్వాస కాసోదర విషపాండూగుల్మ క్షయార్హకాః.
 అగ్ని దీప్తికర శ్శోభ హగోరేచనకఃస్సృతః॥

విద్యాది గణములో జేరి పత్ర మూల క్షారసార
 ములుగా గలదిక నున్నది. పురియు మధ్యమ పంచమూల
 ములో జేరి విషహరమై మంజీషూర్వకముగ గ్రహించు
 కీషధియై యున్నది. పశువులకు గాయములు మానక పురు
 సులు ఉత్పత్తియగుచున్నపుడు ఆదివారము, గురువారము
 ఆమావాస్య ఆదివారముగాని చెట్టుకు ధూప దీప నివేదన
 లొనఁగి సూర్యునకు నమస్కరించి భూమినుండి చెట్టును బెరికి

వేసిన మూలిక ఎండిన కొలది ప్రణమందలి క్రిమినశించుచున్నది
ప్రతివలై గ్రామములో పశుకాపక్షందరికి తెలిసియుండును.
మనుష్యులకు కామిలావ్యాధి వచ్చినను పైవిధముగనే యుప
యోగించవలెను. కొందఱు సమూలముగాని మూలమును
గాని దంచి తీసిన రసము పూటకు రెండుతులముల వంతున
మూడురోజులు ఇచ్చుచున్నారు. వేరును అంజనమిడుదురు.
సంజావ్యాధులలో సహితము ఇవ్వవచ్చును. ఇందు తెల్లని
పూలుగలది శ్రేష్ఠముగనుండును.

గ ర దు త్త రే ణు .

ఇది ఉత్త రేణుచెట్టులో నొకభేదముగ నుండును. ఎఱ్ఱగా
నుండి కాడలు లావుగాను ఆకులు వైశాల్యముగను అనగా
సామాన్యమగు ఉత్త రేణుకంటె కించి దతిశయముగ గన్పట్టు
చుండును. చప్పిడి యోగములలో పైత్య మతిశయించకుండు
టకై యుపయోగించుచున్నారు. దీని ప్రమాణము అతిశయ
మైనచో శీతలమును గలిగించుచుండును. తక్కువ ప్రమాణ
ముగ నున్న విరేచనము గావించుటకును పైత్యము హరించు
టకును శక్తిజాలక యుండును గనుక ఇతర మూలికలకు జేర్చు
నప్పుడు ప్రమాణము విశేష జ్ఞానముతో నియమించుకొన
వలెను. ఇది కూతురుబుడమ చిన్నంగి మొదలగు పైత్యహర
మును మలబంధమును తొలిగించు చిప్పిడి చికిత్సలకు అను

కూలముగ నున్నది. అందుచేత ఈ ఓషధులు అనేక మిళిత యోగములలో ఉపయోగములుగ నున్నవి. పచ్చిరసముకన్న వెచ్చజేసిన రసములనఁగా శిలాదులచే చురుకు నివ్వబడినది సౌమ్యముగ నుండును. ఒక్క రోజుకు ఏకమూలికా ప్రయోగమునచో తులము రసము ప్రమాణముగ నున్నది. మాడు దినములవరకు నివ్వవచ్చును.

గాడిదగడపాకు.

శ్లో! వాత శ్లేష్మ జ్వరహారా సంధ్యస్థినీ ప్రసాదిణీ!

చాలా చేదుగలిగి యుండును. శూలవ్యాధులు బోకడుచును. ఋతుశూల, గర్భవాత శూలలలో ఎక్కువ గుణమగుపఱచును. మనుష్యులకు నుపయోగించు నప్పుడు విశేషముగ ఇతరమూలికలు జేర్చగూడదు. ఇందు పచ్చిరసము నిచ్చుటకంటె తృప్తతఁజేసిన రసము నిడుటయే శ్లేష్మముగ నుండును. పచ్చిరసపు చికిత్సలో నొకప్పుడు ఋతుశూలలో నొసఁగిన మున్నుండు గర్భవతినిఁ గానివ్వక గ్రంథి విద్రోధులు మొదలగు వ్యాధుల నుత్పత్తిఁ జేయునను వదంతి యొకటి గలదు. కషాయమునందు అట్టి గుణరహిత మగుననిరి. కషాయముకంటె అర్కమును గ్రహించి సర్వదా యుపయోగముఁ జేసినచో సకలశూలవ్యాధుల దునుమాడును. ఒక తులము రసము ఒక్కతూరికి ప్రమాణ మగుచున్నది. కషాయము

1- $\frac{1}{2}$ ఒకటిన్నరతులము ముప్పది సంవత్సరముల వయస్సు
గలిగిన వారలకును, యిరువది సంవత్సరముల వయస్సులో
నుండిన వారికి ముప్పది సంవత్సరములు మీరినవారలకు ఒక
తులము నివ్వవలెను. అర్కము సుమారు రెండుతులములు
వరకు ఇవ్వవచ్చును. అవసరమగుచో ముప్పావుతులమువంతు
దినమునకు రెండుపర్యాయములు ఇవ్వవచ్చును.

గుంటగలగర.

శ్లో॥ మార్కవ స్తిక్త రూక్షోష్ణః శోఘామ కఫ పాండు
నుత్, చక్షుష్యః కృష్ణ కంఠాఘ్నః కేశ్యో మేఘ్యో
రసాయనః॥

ఇది గనేరియా రుగ్మతలను హరించుచున్నది. దీనిని
తోనికి త్రాగిన దినసమున సాయంత్రమువరకు భోజనము
జేయక అవసరమగునప్ప డంతయు చల్లను మాత్రమే త్రా
గుచు నాటిరాత్రికి మాత్రము కేవలము చల్లితో భోజనము
జేయుచు మరుసటి దినమునుండి వారము దినములవరకు కఠిన
పదార్థములును పై దినములందు క్రమపథ్యము విడుచుచుండిన
సమస్త అంటువ్యాధులు హరించును. యిరువది సంవత్సర
ముల వయస్సుకు లోనగు వారలు ఈప్రమాణము నోర్వ
జారు గాన వయోబలములఁ జూచి ఔషధనియమము శేర్ప
రుచు కొనవలెను. సమూలము దంచి తీసిన రసము ఇరువది

తులములు ఆను ఎల్లిపాయలు మూడు, దుష్టుపాకులు ఏడు, మిరియాలు అయిదు, మంచి నువ్వులనూనె తొమ్మిది చుక్కలున్ను గలిపి ఇవ్వవలెను. ఒక్కరోజు ఒక్కసారి మాత్రమే యివ్వవలెను. పైదినములందఱ నివ్వరాదు. సుకుమారులకు ఔషధము తగ్గించునపుడు మూలికారసము తగ్గించుకొనవలెనే గాని ఇతర వస్తువు లేమియును తక్కువజేయరాదు. పత్రి సారముగా గలది.

గురివిండు.

శ్లో॥ గుంజా తిక్తోష్ణ కటుకా కంఠా కుష్ఠ వ్రణాపహా.

వర్ణాతి వీర్యబలదా విషగ్రహ భయాపహా.

క్రమి రక్తార్శ శమనీ పవన గ్రంధి శూల జిత్.

సురసాదిగణము. ఉపవిషములలోఁ జేరిన ఓషధి పిత్తహర మూర్వాది గణములోఁ జేరియున్నది. దీని వేరును నమిలిన తరువాతి ఇతరవస్తువులు నమిలిన తియ్యగ నుండును. వీర్యవృద్ధికై వేరురసమును అనుభవజ్ఞులు ఇచ్చుచున్నారు. అగద తంత్రముచే గురిగింజ, మంగ, పొత్తిదుంప వీటివేళ్లు విషముగా గలనని తెలియుచున్నది. సుశ్రుతుడు (తత్రి క్లీతక అశ్వమూర గుంజా సుగంధ గర్గరక కరఘాట, విన్య చ్చిఖా విజయా నీత్యష్టే మూలవిషాణి.) అని మూలవిష విభేదము లగు పటచి యున్నారు.

ప్రొక్షమంచో పండురసము విషతుల్యముగ నున్నదని ఈ ప్రొక్షముచే చికిత్సలో విషోజయోగముల నిషేధము జూపి యున్నారు.

శ్లో॥ గుంజాఫలరసః క్షిప్తే ప్రణేనిద్రావినాశకం, తీవ్ర
సౌఖ్యల్యతాం తంద్రాంసోత్థోభ్యో రక్తనంసరివం. వ్రణే
శోధంచ తాపంచ కృత్వాః పాణాః హరేద్బలాత్.

నిద్రానాశము, ఎక్కువ దుర్బలము, తంద్ర ప్రాతస్సులనుండి
రక్తసారివ మధికముగలుగజేసి వ్రణమునందు నాపు (ప్రబు)
గలుగజేసి పాణముల హరించుచున్నదని భావము. రెండు
తులముల రసమును ఆరు తులముల పాలలో గలిపి దినమున
కు ఒక్కతూరి ఇవ్వవలెను. పాలు భోజనము నిచ్చుచుండ వ
లెను. వారముదినములకు పై నివ్వరాదు. వీర్యవృద్ధియు లేప
నాశక్తిగలుగుచున్నది. చికిబాదివేకుగల్గి తాగినవిషముహరిం
చును.

శ్లో॥ మూలంతు శ్వేత గుంజాయా వక్రస్థం విషనాశకం,
పాతా ద్రవేషుతన్మూలం పాశే విషహరం మతరం.
గారిమిడి.

శ్లో॥ తురకః శీతలో వృష్యః స్యాదప్లవః పితల స్తథా
త్తోవాతామశోధాశ్చత్పస్తా శోషా నిలా న్మితో.

నంజు వ్యాధులను హరించుచున్నది. ప్రసూతీ స్త్రీల కొసగు ఔషధములందును జేర్చుటయుగలదు. ప్రసవ సమయములలో లోనున్న దుష్టస్థానమంతయు వెడలక మకిలను వ్యాధి నేర్పఱచుచుండును గాన ఇట్టి ప్రయోగముచే దోషములును వెలిజేయునని జేర్చుచున్నారు. మూత్ర చురుకు వ్యాధులలో దీని ఆకులు పదితులములున్ను. మాసముఎత్తుమిడియాలు మాసము వెల్లుల్లి పాయలు మెత్త గానూరి అయిదుపూటలు ఇచ్చిన చురుకుహరించుచున్నది. నంజువ్యాధులందు మూత్ర మధికముఁ జేయుచు గుణమునుఁ జూపును. మూడుతులముల రసమువంతున దినమునకు తేండుమార్లు ఇవ్వవలెను. దీనిక్షౌరముగూడ నంజులందు గుణకారిగ నున్నది.

ఐష్ఠిడి,

శ్లో॥ కటంభరః ప్రమేహఃప్ర నాఢీ వ్రణ విషకృమీన్,
హంతుష్ట కఫకుష్ఠఘ్న స్థలం కిఫ శోక్రినుత్.
నిర్యాసోస్య గురు ర్వృక్షో బలశ్చ ద్వాతనాశనః.
శ్యామాడి రాభ్రాడి గణములలోఁ జేరినది. మలబద్ధక వాతములందు అత్యుపకారముఁ జేయుచుండును. కొన్నిపల్లె గ్రామములలో నైద్యసహాయములేని ప్రదేశములలో నున్న వేదాంతముల వైద్యులకు నోర్వజాలనివారును యీషధీరసము ను రెండుతులములు త్రాగుచున్నారు. గాఢమగు విరేచనము

సామాన్యప్రకృతి (వృద్ధుకోవలయు) గలవారికి నాలుగు పర్యాయములు విరేచన మగుచుండును. మలమందు క్రిమి అనగా నలిపురుగులు నట్టలు అను నవి యుత్పత్తియైన సమయములలో మూడుతులముల రసమందు మాసముఎత్తు శౌంతియు మాసముఎత్తు పజయు గలిపి ఇచ్చి న నీళ్ళవిరేచనములు అయిదు ఆరు అగును. క్రిమియంతయు నశించును. విశేషముగ ఒకమూలికగనే యుపయోగించుచున్నాడు గాని అనభవములో ఇతర ఔషధులకు జేర్చి చప్పడిగ నొసగుటలేదు. చంటిపిల్లలకుమాత్రము ఇవ్వరాదు.

చిత్రమాలము.

శ్లో॥ చిత్రకో గ్ని సమః పాకే కఫశోక సమీరనుత్,
స్త్రీహృదరాశ్మోగ్రహణీ క్రిమికః డూవినాశనః.

ఇది వమన, ఆరగ్వధ, వరణ, ముష్క, ముస్తాది గణములందు జేరుచున్నది. మూలత్వక్కుసారము, క్షారసారముగా గలది. వాతవ్యాధులలో అనేక ఉపయోగముగ నున్నది. కాబట్టియే గణవర్గములలో విశేషముగ కలియుచున్నది. దీనిప్రభావము పొక్కుగుణమని ఎల్లఱకును. తెలిసినవిషయమేను జీడి చిత్రమాలము పమాసమగు గుణముల గలనని పైశ్లోకాన్వయముచే తెలియుచున్నది. కొండలు చిత్రకోగ్ని అనినప్పుడు అగ్ని శబ్దమునకు జీడియనియు, అగ్ని స్వభావము గలదనియు

హాశేషార్థముల గను బఱచియున్నారను, ఎటులున్నను జీడి చి
త్రామూలము రెడెడును అగ్నితో సమానగుణములుగనున్నవి.
గర్భగ్రంథులలో చల్లలోగాని నూనెలోగాని ప్రయోగించు
చుండుట చే విశేషముగ తాపమును గలుగజేయుచున్నది. చ
ప్పిడిచికిత్సతో ప్రమాదము అనగా గర్భమునంతయు తపింప
జేయుచుండును. వ్యాధిబలము చే రోగి ఓర్పుగలిగియుండునని
యు రోగనివృత్తియగుననియు జెప్పెను. కషాయద్రవ్యము
గ నొసఁగిన విశేష బాధకరము అగుటలేదు. చప్పిడిచికిత్సలో
నుండు కష్టము లిటుల నుండుటవలన నింద్యమైనదని చెప్పెట
కవకాశతగలదు. కాని ఏక మూలికాప్రయోగము నింద్యమై
నదిగాదనియు దేశకాలభేదము లనుసరించియు రోగి బలాబ
లము లనుసరించి జైషభ ప్రమాణము నేర్పరుపబడినదని ఆ
యుర్వేదము తెలుపుచున్నది. ఇట్టి చిత్రమూలము అగ్నితో
సమానమగు గుణముగలదని నిషేధించుటలేదు. కాబట్టియే
దీనికషాయము బాలిరీతలకు వాతదుష్ట స్తన్యదోషము హరిం
చుటకై యేకమూలికగ నుదహరించి యున్నాడు.

శ్లో॥ తత్ర వాతాత్మకే స్తన్యే దశమూలం త్రాకుం పిబేత్,
అథవాగ్నిఫణా పాతాకటుకా కుష్ఠ దీప్యకం, సంభాగీ
దారు సరళ వృశ్చికాళీ కణూషణం.

ఇందు యేకమూలికయైన యోగ్యమగునని తెలియు.

చున్నది. నూనెలో నీమట్టజలననే తాపము ఎక్కువగుచుం
డుననవచ్చు. చల్లలోనిచ్చినను గూడ త్రాగునవుడుమాత్ర
ము కటదనముండదని యే గాని లోన తనదాహగుణమును
మాత్రము మానుటలేదు. అందుచేత పచ్చికనముకంటె కషా
యము నీరపాయకర మగును. పక్షవాయువులు ధనుర్వాయు
వులు. గ్రంధులు మోదలగు వ్యాధులకు ఒక్కదినమునకు రెం
డుతులముల రసమువంతున నాలుగుదివసము లొసంగి. గుణ
ముగానిచో పారము దినములు జ్వరము నిలిపి తిరుగు
నాలుగుదివసము లొసంగవలెను. అధికముగ నివ్వరాదు.

చిన్న రంగి.

ఇది వాతప్రైత్య వికారముల బోకడ చుచున్నది. విరేచన
ము జేయించును ఇతర ఓషధులయందు విశేషముగ జేయు
చుండురు. ఏకమూలికాప్రయోగములలో విశేషము ప్రైత్యము
గ నుండును కాన ఇట్టిమూలికను జేర్చినచో త్వరగ పిత్తోద్రే
కమును జేయక శమనముజేయచుండును. పథ్యము విడుచు
నప్పుడు పులుసు నివ్యక పూర్వముకొద్ది ప్రమాణముగ పత్ర
ములను వేయించి పచ్చడిగ నొసగుచు కాలమితముగ పు
లుసు తినుటయు కలదు. చక్కని విరేచనము, ప్రైత్యహరము
నకై దినమునకు నాలుగు తులముల ప్రమాణము.

చిట్టకూగ.

శ్లో|| తండులీయం హిమం రూక్షం శక్తపితృతిసారనఃత్,

హంతి కాసం త్రిదోషం చ విషం స్థావరభంగమం.

దీపనం సన్నిపాతఘ్నం జ్వరాతిసారసౌశనం.

సురసాదిగణములలో జేరినది. జేలీయములందు శాలిమిటికూక
యనుచుందురు, రసౌషధములు ఇచ్చినపుడు నోరు పట్లు బ
ట్టుటకు, పండ్లు శదులుచుండుటకు గూడ నుపయోగించవచ్చు
ను. అనుభవజ్ఞులు అతిశయముగ గరవిషములను దుపయోగిం
చుటయు కలదు. అందుస్త్రీలు, పురుషులకుగాని పురుషులు
స్త్రీలకుగాని వశీకరణకై ఔషధములొసంగినప్పుడు ఔషధ
ములు జీర్ణించక యుండునని వమనము జేయించుచుందురు. అట్టి
వమనమున నాభిస్థానమందు మార్పుగలుగజేసి రోగి క్షీణించు
చుండును. ఈ గతవమనపుచూర్పునకు యీ షూలికాచికిత్స
గుణకార్యమై యున్నది. మరియు వమనముచే గల్గిన కాస
క్షయముల హరించుచున్నది. ఈ చికిత్సాసద్ధతి అగదములో
ఈ రెండువిధములుగ గాన్పించుచున్నది.

శ్లో|| గృహాఘామం మేఘనాద మూలం నీరేణ పేషయేత్,

తిస్మా చ్చతురణం షాద్యం ఘృతక్షీరం చతుర్ధణం.

ఘృతశేషం పిబేత్సర్వం శమయేత్ కృత్రిమం విషం.

దీనిప్రమాణము షాటకు షూడతులముల పుతుల

సమూలరసమును, 15 తులముల పాలును జేర్చి ఇవ్వవలయును
దినమునకు ఒక్కసారివంతున నాలుగు లేక అయిదు దినముల
వరకు ఇవ్వవచ్చును.

చెంజర్లగడ్డ.

శ్లో! లాంగలీ కటుతిక్తోష్ణా శోఘోర్భో వృణ శూల జిత్,
కఫ కృష్ణోదరం హంతి పిత్తలా గర్భపాతినీ.

కుష్టు వ్యాధుల హరించుచున్నది. అత్యుష్ణముచే గర్భ
స్త్రీలకు నింద్యమైనది. ఎక్కువ ప్రమాణముచే వాంతి
భ్రాంతి గలిగి ప్రమాదములు చేకూర్చుచుండును. నవాయి
వ్యాధులందు శరీరమందు పొడలు జనించినను అందుండి చెడ్డ
నీరు స్రవించుచున్నను దీని యుపయోగముచే గుణమగు
పటచుచున్నది. పొడలు హరించుటకు పూటకు ఒక గురిగింజ
ప్రమాణమువంతున మండలము (౪౦) రోజులు సేవించవలెను.

శ్లో! జలేన లాంగిలీకందో నన్యాత్సర్వవిషాపహః॥

కుష్టువ్యాధులలో వయోబలము లనుసరించి ఒకటిన్నర
గింజవరకు దుగ్ధతను గమవించి ఇవ్వవలయును. దీనిని నీటితో
గంధముతీసి నన్యముజేయించిన సర్వవిషము హరించును.

చేగొండ.

శ్లో! క్షీరమోరటా కటుకా తిక్తా చోష్ణాచ శీతలా,
రసాయనీ సరాలఘ్నీ కషాయా కఫపిత్తనుత్.

శూలజ్వర కృమిగ్రంథిమూత్రకృచ్ఛ ప్రమేహహృత్,
 అనాహూదర హృదోగ విషపాండు భగంధరాన్,
 కృష్ణాని నాశయే దేవం పూర్వైద్యైర్నిరూపితః ।

వీరశరాది గణములలోఁ జేరిన ఓషధి. చేకొని నై ఘంటిక
 నామము. ఏకమూలికాప్రయోగము జేయు ప్రతివారికి నీ
 ఈ ఓషధి పరిచితిగలిగియే యున్నది. కొందఱు కొన్నిప్రదేశ
 ములలో నశించకుండ ఓషధిని చాగరూకతతో పెంచుచు
 నుందురు. అశీతివాత వ్యాధులలో నుపయోగించ వచ్చును
 ఇందు మరికొన్ని ఓషధులూ గలుపవచ్చును. గాని ఏకమూలి
 కచే త్వరగ గుణమగుపరుచునట్లు గుణము నిచ్చుటలేదు.
 ఈ ఓషధికి విశేషముగ స్నేహవర్గముకంటె శత్రువర్గమే గలిగి
 యున్నది. అందు వెలుతురు చెట్టు ప్రత్యక్షమగు శత్రువు,
 ఈరెంటిని కలుపుటచే దుగ్ధతను తొలగించక స్థిరత్వ
 మును జేయుచున్నవి. ఈ చెప్పిడి చికిత్సలన్నిటికిని సూర్యరశ్మి
 విశేషవాయువును శీతలమును నిషిద్ధములై యున్నవి. ఇందు
 కొన్ని మాత్రము సూర్యరశ్మికి నిషేధముగాక యుండును.
 ఈ ఓషధీప్రయోగములలో ఎట్టి అపథ్యాదులూ జరిగినను
 వెంటనే తొలుత దుగ్ధతను తీసివేయకపోవుటయే గాక విరుద్ధ
 వ్యాధు లనేకములును దూషీకృత వ్యాధులను బుట్టించుచుం
 గును. అందుచేతనే ఆయుర్వేదజ్ఞులు దూషీకృత నిదానము

జనిత వ్యాధులఁ జూపియున్నారు.

జ్ఞో! దూషితం దేశకాలాన్న దివా స్వప్నే రభీష్టశః
యస్మా ద్దూషయతే ధాతూ సతో దూషీవిషత
స్మృతం!

దేశకాల అహార, విహార, నిద్రాదులచేతనున్న నియమిత
ధర్మవిరుద్ధ క్రియలచేతనున్న దోషములు రసాదిధాతువుల
జేరచుచు.

జ్ఞో! జ్వరే దావశాచ హిక్మాయా మానాహే శుక్ర
సంక్రయే, శోఫాతిసారే మూర్ఛాయాం వృద్ధోగే
జరలే పిచ. ఉన్నాదే హేమవైష యేచాన్యే
స్య రుపద్యవాః! యథాస్వంతేషు కర్మైత విషమైన్
రాషధైః క్రియాం||

జ్వరము, తాపము, ఎక్కెళ్లు, కడుపు ఉబ్బరం శుక్ర
ము సంజ, అతిసారము మూర్ఛ పౌడ్రోగము ఉదరము
నృద్ధి పిచ్చి, వణుకు గలిగించుచుండును. (అనేక వ్యాధులూ
జనించినను విశేషము పక్షవాగుప్ర సంజ అతిసారము గలు
గును.) ఈ చికిత్సావ్యాధులలో మలమూల్యములను నిరో
ధింపఁగూడదు. కాలప్రవర్తన చ్ఛిదిదినమును వెలువడునట్లు
చికిత్సించవలెను. వ్యాధి వ్యక్తమములో పూటకు మూడు
తులముల మూలత్వక్కురసము నివ్వవలెను. దినమునకు ఒక్క

సారిమాత్రమే ఇచ్చుచుండువలెను. వ్యాధినిలిచియున్నప్పుడు
గాని శమనావస్థయందుగాని ఒకటిన్నరతులము మాత్రమే
యొసంగవలెను.

జ మ్మి .

శ్లో! శమీ శీతా గురుస్వాదు రూక్షోష్ణా కేశనాశినీ,

వినర్ప వశీణ దదుఃస్థేష్ణి ప్రదరం హంతి శీలినః॥

ఇది మేహవ్యాధులను, ప్రదత, కామిలా, వ్యాధులను
బోకదుచు. ధనిష్ఠానక్షత్ర మూలికగాఽట్టి ఈ నక్షత్రమందు
వచ్చు వ్యాధులకును జన్మనక్షత్రము గలవారికిని ఎక్కువ
ఉపయోగమై యున్నది. కామిలావ్యాధికి దీనిచిగురుటాకుల
ఒక్కతులము మాసమువీత్తు మిరియాలు నూరి దినమునకు
రెండుపర్యాయముల పంతున వారమురోజులు ఇవ్వవలెను.
మేహ ప్రదర వ్యాధులలో ఆరుతులముల రసమునుండి ౮
తులములరసమువరకు ఇవ్వవలెను. అయిదు లేక ఏడు రోజుల
వరకు నివ్వవలెను. మధురా హారము లిచ్చుచు ఎక్కువ
దినములుగూడ చికిత్సించ వచ్చును.

జీ డి .

శ్లో! శల్లాతః కటు తిక్తోష్ణా నుదరక్రిమి శూలజితో,

గుల్మార్శో గ్రహణీ కుష్ఠం హంతి వాత కఫామయాన్

ఏభి ర్గోమూత్రప్రాయుక్తం కటుతైలం విపాచయేత్.

పామా విచర్చికా దదృశ్యకంఢా కుష్ట క్రిమివ్రణాః
అభ్యంగా న్నాశయ త్యేవ తథా నిద్రావణా మతం.
ముస్తాదిగణములోఁ జేరి బీజ క్షీర సారములు గలది.
ఇది ఉపవిషములలోఁజేరినది గనుక ప్రమాదముల గూర్చునని
తంత్రజ్ఞులు జెప్పియున్నారు. అయినను గింజ, అందుంచర్మ
ము, మాంసమునకు శరీరమునకు పుష్టిని గలుగజేయుచున్న
దని అష్టాంగ హృదయములో నున్నది.

శ్లో॥ భల్లాతకస్య త్వ జ్ఞానం బృంహణం స్వాదు శీతలం,
తదస్థ్యగ్ని సమం మేధ్యం కఫవార హరం పరమ్॥

మధురముగ శీతలముగ నుండును. జీడివిత్రులు నివ్వవలె
బహుతీక్ష్ణముగ స్ఫోటకములు గలుగజేయును గాన అగ్ని
సమాన మగుచున్నది. కఫవారములను బోగొట్టును. మరియు
ఉపవిష గుణమందు.

శ్లో॥ భుక్తే భల్లాతకే కుర్యా త్సంతాపం రక్త వేగతాం,
క్షిప్తం తైలం తనాశోధం విఘ్నం కాలచిహ్నకం,
తత్రైతత్రైవ విస్ఫోటో యత్రైతస్య రసో పతేత్.

దీని తైలరసము శరీరముపై పడినచో స్ఫోటకము మాదిరి
పొక్కుననియు ఆస్ఫోటకము చితికినరసము ఎచ్చటపడినను
అస్థిమంతయు బొబ్బలగుననియు జెప్పియున్నారు. మూలికను
మూత్రము క్రిమివ్యాధులలో దుష్టవ్రణములుపూనని సమ

అయ్యలలో మూలత్వగ్రహము ఒకదినమునకు మూడుతులముల
 పెంతున మూడుదినములు ఇవ్వవచ్చును. మేహవృత చురుకు
 వ్యాధులలో అరటిపండులో మధ్య గుంటజేసి అందుమూడు
 చుక్కలు మాత్రమే జీడినూనెవేసి గుంటపై పండుపొదిగి
 మ్రింగినచో పెంటనే మూత్రబాధ తగ్గును. బాలరకు పాలు
 తో మూడుచుక్కల నూనెవేసి ఇచ్చిన శ్లేష్మదగ్ధులు హరిం
 చును. నొప్పలున్న స్థలములలో దీనినూనెను చుక్కగా
 నిడిన నొప్పలు తగ్గును. గాని చాలామంటకి జీడితగిలినంతనే
 శరీరమంతయు పొంగి వేదనగలుగును. గాన అభ్యాసమున్న
 వారికి మాత్రమే యోగవలయును.

తం గ డు.

శ్లో॥ ఆహులీ తిక్తాకా శీతా చక్షుష్యాపిత్త దాహానుత్,
 ముఖరూ క్కుష్ట జంతూనాం నాశినీ చాతిసారహా.

శోధం శూలం వ్రణం జూర్తిం నాశయే దితి కీర్తితా॥

వత్రిసారముగాగలది. అతిసారములో దీని చిగురు టాకు
 లను ఒక్కతులము పెరుగుతో నూరి పెరుగుజేర్చి మూడు
 పూటలు ఇచ్చిన ఘోరాతిసారములు గూడా నెమ్మదియగు
 ను. మూత్రబాధయందు మూలత్వక్కు (వేరుచెక్క) రసమూ
 మూడుతులములున్న, ఒక్కమాసమువెత్తు శర్కరను జేర్చి
 మూడు లేక అయిదు పూటలు ఇచ్చిన మూత్రబాధలన్నియు

హరించును. ఈ చెట్టుమీద నొకపురుగు గూడుచెట్టుచుండును. ఇది ఒక ఆంగుళము పొడవుగలిగి సన్నని పొడుగుగలిగిన పుల్లలతోఁ జేర్చబడి యుండును. ఇట్టి పురుగుగూళ్లు అనేక వృక్షములమీద నున్నను తంగెడుచెట్టు మీదిదిమాత్రమే మంత్రజ్ఞులు విశేషముగ నుపయోగించుదురు. అమావాస్య ఆదివారముకంటె గ్రహణములందు ధూపదీప నివేదనలొసఁగి గ్రహించినచే శ్రేష్ఠముగనుండును. లోహదలచేఁ జేసిన తామ్రతలకంటె ఇది గుణకారియని పొగడుచుండురు. పై పథ్యమందు పాలుగాని చల్లగాని ఇవ్వవచ్చును. ఒకదినమందు మాత్రము రెండును నివ్వక ఒకటిమాత్రమే ఇవ్వవలయును.

తుమ్మి.

శ్లో॥ ద్రోణపుష్పీ రుచికరా కట్వీ చోష్ణాచ భేదికా,
పథ్యా స్వాదుసరా చూక్షా గుర్వీ క్షారరసామతా
వాత పిత్త కరా వాత కఫనాశకరీ మతావాతం చై
వాగ్ని మాద్యంచ కఫం చామంచ శోధకం॥
కామిలాం తమకశ్వాసం క్రిమికాశూలంచ నాశ
యేత్ ॥ పర్ణం త్వస్యా స్వాదురూక్షం పిత్తలంచ
గురుస్మృతం భేదకం కటుశోధంచ నాశయేదితికీర్తితా॥

ఆహికజ్వరములలోనున్న, నరుస జ్వరములలో నున్న దీని పూలుమూడు తమలపాకులోఁజెట్టి ఇచ్చిన మానుచున్న

వి. దోషాదులు ఎక్కువగ నుండనిచో పూలతోనే జ్వరములు నివర్తించుచున్నవి. దోషము లధికముగనున్న దీనివేరు రసమును మూడుతులము లిచ్చిన జ్వరములు తగ్గుచున్నవి. దివమువకు మూడుతులముల భంతున మూడు, లేకఅయిదు దినములవరకు ఇవ్వవలెను. దీని ఆకు మిరియాలు సమముగ గ్రహించి తీసివ రసమును పాము గఱచిన వెంటనే ౧-౨ చుక్కలు కండ్లలో నిడిన సర్పవిషము హరించుచున్నది. పావుఘంటలో విషముహరించుచో తీరుగ లెండవసారి నేత్రములందు పైవిధముగనే బిందువుపడలిన ఎట్టివిషమైనను హరించును. కురసాదిగణములో జేరినది.

తెల్లపడపత్రము.

పాతహారమైనట్టిది. రక్తముచే గాని! చీముతో గాని గడ్డలు గలిగి పగులని బాధలందు దీని ఆకులను వెచ్చజేసి కట్టినచో అందుండు చూలిస్యమును వెలిజేసి వ్రణమును మాన్పించును. ధనుర్వాయువులలో దీనిపత్రరసము పదితులములున్న మిరియాలు మాసముపెత్తు, మోడి మాసముపెత్తు కలిపి ఇచ్చిన గుణముగూ జూపుచున్నది. ఇంద్రుషధ్యము కొఱ్ఱలతో జేసిన జాఘను ఇవ్వవలెను. గడ్డలందు దీని ఆకును వేయనప్పుడు, ఆకును వెల్లికల వేసిన గడ్డ వృద్ధియై పగులుటయు భోగ్యవేసిన లోభాగముననే కరుగుటయుఁ దలస్థించుచున్నది.

వ్రాణమండలి చెడ్డస్రావమంతయు శరీరపు లోభాగములో
ఇనుకుట కంటెపగిలి వెలివడుటచే ఇతర వ్యాధులు కలుగకుం
డును. వాతవ్యాధులలో దినమునకు ఒక్కసారి వంతున
మూడుదినముల వరకు ఔషధము సేవించవలెను. ముప్పా
ము నాచరించవలెను.

తెల్ల ములక.

శ్లో! తద్వత్స్రొక్తా సితాక్షువ్రా విశేషాద్గర్భకారిణీ,
రుచ్యాచాంజనయోగేన నానా సేత్రా మయాపహా.

విద్యారాది, వరుణాది గణములందు జేరినది. ఈమూలిక
దొరికుట అరుదైయున్నది. గాని ఇందు భేదములోఁ జేరిన
వాకుడును ఇచ్చుటయు గలదు. రెంటియందు కాసవ్యాధుల
భోకడచు శక్తియున్నను వాకుడంచు మాత్రము గర్భవతులగు
శక్తిలేదు. మరియు వాతప్రకృతి గలవారలకు ఓషధినుండి
తీసిన పచ్చిరసమును పితృప్రకృతి గలవారలకు శిలలచే తపిం
పఁజేసిన రసమును పూటకు పదితులములవంతున ఇవ్వవలె
యును. పథ్యమునందు వాతప్రకృతిగలవారలకు ఉష్ణముగను
పితృప్రకృతి గలవారలకు మధురము (క్షీరము) లతో నున్న
పథ్యము చేయించవలెను. అయిదు సంవత్సరములవరకు ఇట్టి
చికిత్సచే నిశ్శేషముగ కాసవ్యాధులు హరించును. పక్షిసం
వత్సరమున్న వారమురోజులవరకు ఔషధ సేవన జేయవలెను.

మూలికాయోగము :

తుత్తురుదేండ్.

దీనిని అంటువ్యాధులలో నుపయోగించిన గుణవంతముగ నుండును మేహ నవాయి చురుకు గనేరియా మూత్రకృచ్ఛ వ్యాధులందు దీని మూలరసము పదితులములున్న జీలకఱ్ఱ శర్కర ఒక్కొక్క తులమున్న గలిపి ఒక్కదినమునకు ఒక్కసారియే ఇవ్వవలెను. ఇట్లు మూడుదినములు ఇచ్చిన నిశ్శేషముగ మఱికొందఱికి తాత్కాలికముగ గుణముగూఁపఱచును. స్త్రీ సంగమాదులలో గలుగు దోషగుణములకు అద్భుత గుణకారియైయున్నది.

దంతి.

శ్లో: దంతి తిక్తోష్ణకటుకా కఫవాతో దరాపహా,
అర్ఘ్యో వ్రాణాశ్శరీశూలం హంతి దీపన శోధనీ.

దీని పట్ట వమనకారి. గర్భ గ్రంథులు హరించును. విరేచనము లతిశయించును. గడ్డలు హరించుటకు దీని ఆకులు ఒక్కతులము మెంతులు ఒక్కతులము నూరి పట్టిగ వేసిన పగిలి బాధతొలగును. :లో గ్రంథులకు మూలరసమును రెండుతులములు ఆనుతులముల పాలలో గలిపి ఒకదినమునకు ఇవ్వవలెను. రోజుకు ఒక సారి పంతువ మూడుదినములు ఇవ్వవలెను.

శ్లో॥ కపి కచ్చా రసే స్వాదు రక్త పిత౯ నిలాపహా,
వృష్యా పిత౯సృ హంత్రీచ దూష్ట వ్రణ వినాశినీ.

పిత౯హరగణములో జేరిన ఓషధి. దీనిగింజలను పాలలో నుడికించి తీసి ఎండించి చూర్ణించి ఒక్కఅరతులము వంతున ఉదయము సాయంకాలము పాలలో ఇచ్చిన వీర్యవృద్ధికర మగును. యిరువది దినములు యిచ్చినచో ఎట్టి బలహీనుడైనను దార్ధ్యతగలిగి ఆరోగ్యవంతుడగును.

దు ర ద కం డ .

శ్లో॥ దీపనో సూరణో రుచ్యః కఫఘ్నో విశదోలఘుః
విశేషాదర్శ సాంపద్యః.

ఇది విశేషము అడవులందు దొరుకును. అర్శోవ్యాధుల హరించును. దీని సేవనచే గళమంతయు దురదగలిగి యుండును. దీనినిమెత్తగాదంచి వెన్నయందుబెట్టి ఉసిరిక కాయ ప్రమాణము ఒక్కపూటకు యావ్వవలెను. ఉదయ సాయంత్రములు ఇచ్చుచుండవలెను.

కొందటికి నలుబది రోజులవరకు నిశ్చేషమగుచున్నది. వెన్న పొడిగి మిరింగినచో ఎక్కువ దురదగలుగకుండును. సుకుమారులు ఓర్వజాలనిచో మధ్యమధ్య నిలిపినను కఠినపథ్యము లాచరించుచు తిరుగ జౌషధమును సేవించుచుండవచ్చును.

దుష్టు ప చెట్టు.

శ్లో! కుటుంబినీ తు మథురా గ్రాహకాచ రసాయనీ,

శీతలాచ వ్రణం పిత్తం కఫం రక్తం రుజంతభా.

క్రిమించ కండూ తోషంచ కుష్మం చై న విసాశయేత్ :

వల్లి పంఠమూలములోనున్న, వీరతరాది గణములోనున్న జేరిన ఓషధి. నిజాంతాప్రమందు గుటగుటా కనుచుందురు. పసి పిల్లలకు నచ్చు శ్లేష్మ వాత వ్యాధులలో విశేషముగ నుపయోగమైయున్నది. మలమూత్ర ప్రతిబంధకములున్నప్పుడు శీఘ్రముగ మలపక్వములఁ జేయుచుండును. ఉబ్బసము, దగ్గు, హరించుటకు అరతులము రసము వెచ్చజేసి యిచ్చిన హరించును. మరియు దీనివేరురసము సెగ వ్యాధులలో అతీతముగ గుణమును జూపును. వేరునుండి తీసిన రసము పది తులములున్న సున్నపువ్విది తేటవీరు పదితులములున్న కలిఫి అంటువ్యాధులకు నిచ్చిన హరించును. దీని వేరు పావుతులము జిల్లేడు వేరు పావుతులము సన్నావాలు పావుతులము గలిఫి యిచ్చిన సర్పవిషము హరించును.

దా స రి తీ గ .

ఈ రాప్త్రమందు దీనిని సిబ్బితీగె యనుచుందురు. దీని ఫల్యమును మూత్రపు మంటలలో పక్షకబ్బెల్లము (మిశ్రి) లేక శిశ్నర జేర్చి ఇచ్చుచుందురు.

మఱికొందఱు కత్తి చేగాని గొడ్డండ్రచే గాని గాయములు.
తగిలిన వెంటవే దీని సత్వమును అనగా ఆకును కొద్ది నీరులో
వేసి కవ్వముతో చిలికినచో ఆకునలిగి దానినుండి అడుగున,
గట్టిదనముగ పేరుకొనుచుండును. ఇట్టి సత్వమును ఆలస్యము
జేయక వెంటనే కాటునందు వైచి, గాలి లోభాగమున ప్రి
వేశించకుండునట్లు బట్టచే గట్టిన రెండుదినముల కంతయు
తెగియున్న రెండుఅంచులు కుట్టినట్లు గట్టిగ అతికి యుండును.

దొండు .

శ్లో! నమనీ కఫ పిత్రాశ్చ శోఫ పాండు క్షయాపహా,

తస్యాః ఫలం గురుస్తస్య శ్వాస కాస సమీరనుత్.

ఇది నమన వరుణ, అర్కాది గణములలోఁ జేదినది.
ఇందు ఆదొండ, పాముదొండ, లింగదొండ, తియ్యదొండ,
అని భేదములున్నవి. మొదటిది సంతానముగాని వారలకు
రోజు ఒక్కంటికి పదితులముల రసమును పదితులముల నూనె
లో గల్పి రెండుమాల్లు ఇవ్వవలెను. పాముదొండ పర్పవిష
ముల వాంతి జేయుటకు అయిదుతులముల రసము నొసఁగ
వలెను. లింగదొండ మంత్రవేత్తలు స్వప్నగ్రహ బాధలకు
ఆదివారమందు గ్రహించి మంత్రించి రక్షణకొరకై వేరును
ఇచ్చుచుందురు. తియ్యదొండ చనుబాల వృద్ధికై రసము
నాలుగు తులములును వెల్లుల్లిపాయలు ఒక్కతులమును గలిపి

ఇవ్వవలెను. కొందరి ప్రకృతులకు ఈ రసము వాంతియగుచు
న్నది. గాన మొదట ఆకును నీగుబోసి ఉడికించి నీరు వంపి
వేసి ఆకునందు ఉల్లిపాయలు వైచికూరగా వండి ఇవ్వవలెను.
దీని గడ్డరసము మేహవ్యాధులందు గనేరియా వ్యాధులందు
పదితులముల నిచ్చిన గుణమును జూపును.

ఆగాకరదుంప అరతులము కాకిదొండ అరతులము సనాప
వాలు అరతులము గలిపి ఇచ్చిన సర్పషములు హరించును.

న క్క ర .

శ్లో॥ తుద్ర శ్లేష్మాంతకం వాత కోపనం మధురం మతమ్,
కించిచ్చ శీతలం జ్ఞేయం కృమిఘ్నం స్వర్ణమారకమ్.

మాల్యాంగినీ యని ఇచ్చట వైద్యులు పిలుచుచున్నారు.
దీని ఆకులు నూరి వెన్నలో నిచ్చిన ఎట్టి సంజువ్యాధులై నను
హరించును. మరియు అంటువ్యాధులలో దీనితో సమాన
గుణము నేవియును జూపజాలవు. దీనితో దొండగడ్డను జేర్చి
నచో మేహ వ్యాధులు, గనేరియా, ఎంతకాలము నుండి
యున్నను హరించును. దినమునకు పదితులముల రసము వం
తున మూడుదినములు ఇవ్వవలెను. ఇది విషహరయవాగులో
జేరుచున్నది.

న ర్లె రి .

అత్యుష్ణముచే గలుగు వగరుపు గల దగ్గువ్యాధులను

హరించుచున్నది. కొందటి ప్రకృతులకు నూత్నమగు శీతలముగాని లేక కొంచ మధికమగు ఉష్ణమును గాని ఓర్చుని వారికి ఎక్కువ గుణమునుఁ జూపుచున్నది. పితృశ్లేష్మముతో గూడినప్పుడు నల్లతీగను గాని వాకుడును గాని సమానముగ జేర్చి ఇవ్వవలెను. పూటకు పదితులముల రసము ప్రమాణముగ నుండును. విరేచనము లేనిచో విరేచనముఁ జేయుటకై ఇతరములు గలుపవలెను. మూడు దినములు మాత్రమే ఇవ్వవలయును.

న ల్ల తీ గ .

శ్లో॥ కృష్ణాతాంబూలవల్లీతు తిక్తోష్ణా కటుకా మతా,
కషాయాచ మలస్తంభకారిణీ దాహకారిణీ.

ముఖ బాడ్య కరా ప్రోక్తా మునిభి స్తత్త్వదర్శిభిః॥

సూతికా సంబంధమగు వాతశ్లేష్మ దగ్గులను హరించును. శ్లేష్మజ్వరమున్నప్పుడు బాలిఁతలకు దీని నిజరసము మూడుతులముల వంతున మూడుదినములు ఇవ్వవలెను.

స మ లి నా ర .

ఇది చిత్రమూలముతో సమానమగు ఉష్ణముగలిగి త్వరగా పుండుజేయునట్టి గుణముగలది. ఇట్ల శరీరముమీద ఒకక్షణకాలము నుంచిన మంటలుగలిగి చర్మము కమిలియుండును. వాతవ్యాధులందు తప్ప ఇతరత్రా ఎన్నఁడును ఏకమూలికగ

నుపయోగించరు. మేహవాత కలుకలయందు దీని రసము ఒక్కతులమున్ను ఇతిర ఓషధులరసము పదితులములున్ను గలిపి నను తన స్వాభావికమగు తీక్షణగుణమును కొంతవరకు జూపుచునే యుండును. వృద్ధపైద్యులు అనగా డెబ్బదినంవత్సరముల పైవారు ఈఓషధీప్రయోగ మొప్పుటలేదు. కారణ మాలో చించ వీరికంటె ముందు వా రుపయోగించ నందున వీరికి అనుభవము లేకున్నది. ఇందుచేత ఈ మూలికాప్రయోగము లో రెండుతెగలుగ నున్నారు. ఇరు తెగలవారును పశువ్యాధులకు వచ్చు దొమ్మవ్యాధులందు మాత్ర ముపయోగించుచున్నారు. మనుష్యులకు నుపయోగించుట ఈలోపటివారే శ్లీనిపెట్టియున్నారని తెలియుచున్నది. నొప్పులు తగిలి రక్తము పేరియుండివప్పుడు దీనితో ఈక్రిందివిధముగ లేపనఁజేయుట గలదు. దీనిరసము పదితులములు మినుపపిండి పదితులములు నూనె పదితులములు గలిపి కాచి, పైరసము నూనెలో ఇను కునట్లు వంటజేయవలెను. కొండటికి నొప్పిఉన్నంతవరకును మరికొందరికి నొప్పిఉన్నను మంటగానుండును.

శే ల ఉ సి రి .

శ్లో॥ తమూలికా రసే త్రిక్తా వీర్యేచ శిశిరా మతా,
పిత్తం హంతి కఫాస్త్రిష్ణు వస్తి డాహా వినాశినీ.
శ్లేష్మదోషనారా కుచ్యా విశదా సురభిర్లఘ్నుః

ఇది మేహ సంబంధమగు వ్యాధులలో గుణమునుఁ జూపుచున్నది. దీర్ఘ సేవనచే అంటువ్యాధుల నతిసారముల హరించును. మూత్రోక్తచ్ఛములో స్వల్పకాలములోనె గుణ మగుపఱచును. మూత్రోన్మూసాధిక్యతలలో సమూలరసము అయిదు తులములు, పాలు ఆఘదుతులములు గలిపి యివ్వవలెను. దీర్ఘ సేవనయందు దినమునకు రెండుతులముల రసము కంటె ఎక్కువ గాని ఇవ్వరాదు. చప్పిడివిధానము మూడు దినములున్న, దీర్ఘ సేవనయందు మధుర ఆహార పథ్యాదులున్న యివ్వవలెను.

సు లి ద డ .

శ్లో॥ మహాజాలినికా తిక్తారేచనీ కఫపిత్తజిత్,

హన్తి దాహాదరానాహ శోఫ కుష్ఠ కృమి జ్వరాన్;

శిరోభారమందును. పార్శ్వపునొప్పులకు దీని కాయలు తీసుకుని వచ్చి జెవులకు గట్టిన నెత్తినొప్పి తగ్గును. ఒకదిన మంతయు నూచినచో మరుసటిదినము పార్శ్వపునొప్పి రాక యున్న వదలివేయవలెను. విశేషముగ కడుపులో నులివురుగు లున్నచో దీని మూలరసము దినమునకు పెద్దలకు రెండుతులముల రసమున్ను చిన్నల కరతులము రసమును రెండుదినములు యుచ్చిన హరించుచున్నది.

పీడగోచ్ఛి.

శ్లోః క్షురకః శీతలోవృష్యః స్యాదమ్లుః పిత్తలస్తథా,
తిక్తో వాతామ శోధాశ్చ తృష్ణా దృష్ణా నిలాస్రజిత్.
నంజువ్యాధులలో గుణకారి. శ్లేష్మగత నీరును, మలమును
జెలిబిజుచు హృదయమునకు బలమును గలిగించుచుండును.
దీని గింజలను పాలలో ఉడికించి తీసినట్టివానిని చూర్చించి
ఒక్కతులము మార్గమును పదితులముల పాలలో త్రాగిన
వీర్యస్తంభనయగును. నంజువ్యాధులలో దినమునకు అయిదు
తులముల మూలత్వక్కురసము వంతున వారముదినములు
యివ్వవలెను. ముప్పత్యము జేయుటయేగాక మూడుమాస
ముల వరకు అవధ్యాదులు చేయరాదు. మూలసారము క్షార
సారముగా గలది యగుటచేతనే మూలత్వక్కును గ్రహించు
శున్నారు.

ప మ డి ప త్తి.

బీజసారములో జేరిన ఓషధి. రక్తమధికముగ స్రవిం
చుచున్నప్పుడు దీని చికిత్సచే నిలువుదల చేయవచ్చును.
స్త్రీల ఋతుస్థిరమును సరియగు మార్గమునకు తెచ్చును.
ముక్కు, చెవి, కంఠ రక్తము పడేపడే పడుట యిట్టివారలకు
పూర్వము మూలముల వంతున మూడురోజులు మూల
రసమును ఇవ్వవలెను. నాసికారోగము దీర్ఘముగనున్నచో

పూటకు ఒక్కతులము రసమువంతున వారమురోజులు ఇవ్వ
వలెను.

ప త్తే డ .

శ్లో! శ్వదంష్ట్రో బృహణో వృషోఽగ్ని త్రిదోష శమనోఽగ్ని
కృత్, శూలహృదోగ కృచ్ఛఘ్నః ప్రమేహాది నివ
ర్తకః॥

ఇది హాస్య పంచమూలములో జేరిన ఓషధియు మరియు
బృహణ వస్త్రీకి నుపయోగముగ నున్నది. మూత్రవ్యాధుల
లో బిండుపులుగ మూత్రమువచ్చుట లేక మూత్రపూర్వము
గాని మూత్రానంతరముగాని గలుగు శుక్లనప్తమును నిలుపు
దల జేయును. పూటకు అయిదుతులముల రసమువంతున
వారమురోజులు ఇవ్వవలెను.

ప సు లో ని ప ం చా ర .

దీనిని ఆహ్నికజ్వరములలో విశేషముగ వాడుటగలదు.
విశేష ఇతరయోగములలోనున్న జేరుచుండును. జ్వరములలో
పూటకు రెండుతులముల వంతున వారమురోజులు ఇవ్వవలెను.

సా ల కొ డి శ .

శ్లో! విండో యః త్రిదోషఘ్న స్సంగ్రాహీ శీతలఃకటుః,
జ్వరాతిసార రక్తాశ్శ కృమి వీనర్ప కుష్ఠనుత్.

శ్లో! కుటజః కటుక స్తిక్తః కషాయేణచ శీతలః,
పితౄసృ తృప్తాతీసార గుదకీలాః వినాశయేత్.

ఇది క్షౌర పట్కములో జేరినది. నిరూహ గుణమందును అరగ్వఞాది గణమందు వచాదిగణమందును జేరియున్నది. దోషహరవస్తికి యోగ్యమైనది. అతీసారము, దగ్గు, జ్వరములు హరించుచున్నది. విరేచనములు గట్టుచున్నను కొన్ని వ్యాధులలో విరేచనము జేయుచునే యున్నది. అతీసారములలో చెక్కరసము పూటకు ఒక్కతులము వంతున మూడు పూటలు ఇవ్వవలెను. చలిజ్వరములలో అయిదు పూటలు పెచ్చజేసిన రసము పైమాదిరి ఇచ్చిన కుమర్చును. జ్వరములలో శొంఠి, పిప్పలి, మిరియాలు ఇత్యాదులు గలుపుటయు గలదు. కాసవ్యాధులలో అతీసారములలో ఇచ్చు ప్రమాణముకంటె అర్దతులమునుండి ఒక్కతులమువరకు రోగి బలాబలముల నెఱిగి హెచ్చింపజేయవచ్చును. గట్టిదనము (పిచ్చిలత్వము) గలిగిన శ్లేష్మమును కరిగించి విరేచవరూపముగ వెడల్పించును. సమయము లనుసరించి దినమునకు రెండుసార్లు పయోగించ వచ్చును.

పా ల బొ ట్ల .

రక్తశోధనకారి, రక్తస్పృదరములలో గుణమునుఁ జూపును. ఎట్టిప్రకౌఠావస్థలలోనున్నను రక్తస్పృదరమును, ఋతు

స్వావమును ఇట్టిచికిత్సచే నిలుపవచ్చును. అయిదుతులముల
రసమున్ను పదితులముల పాలున్ను గలిపి దినమునకు ఒకసారి
యే ఇవ్వవలెను. మూడుదినములవరకు యివ్వవచ్చును.

పా ద్మ తి రు గు డు .

శ్లో॥ ఆదిత్యభక్తకటుకా తథోష్ఠా స్ఫోటకా పహా,

శ్వాన కాన హరా శ్చేయా రసాయన నరా చ సా॥

ఇది వీరతరాది గణములో జేరినది. మూలసారముగా
గలది. ఈ ఓషధి చక్షురింద్రియజ్ఞానము గలిగి యున్నది.
సూర్యుడు ప్రకాశమగు కొలది దీని పూవు వికసించుచు
సూర్యుచలనకు ఎదురుగనుండును. అస్తమాన మప్పుడును
సూర్యునకభిముఖమై యుండుటచేత శాపవశమున మూలికగఁ
బుట్టవలసి వచ్చినదనియు ఇట్టి శాపవిముక్తి యగుటకు సూర్యో
పాస్తి జేయుచుండు ననియు జెప్పచుందురు. ఇందు ఆరోగ్య
శాస్త్రమున శాపములను విషయమున్నదని అందుకు చికిత్స
భగవత్పార్థన యనియు జెప్పియున్నారు. కాని ఇచ్చటమాత్ర
ము శాపమనుటకంటె ద్రవ్యములన్నియు చేతనాచేతనములని
ద్వివిధంబులనియు అందు వృక్షములన్నియు ఇంద్రియజ్ఞానము
గలిగిన వగుటచే చేతనములనియు సూత్రకారులు నియమిం
చియున్నారు. ఎటులన

శ్లో॥ ఖాది న్యాత్మా మనః కాలో దిశశ్చ ద్రవ్యసంగ్రహః,

సేన్ద్రియం చేతనం ద్రవ్యం నిసిన్ద్రియ మచేతనమ్.

దీనిచే ఇంద్రియజ్ఞానముగలవి చేతనములనియు ఇంద్రియజ్ఞానము లేనివి అచేతనము లనియు తెలియుచున్నది. చరక సంహితయందు పంచేంద్రియ జ్ఞానమునకు ఉదాహరణము ఈక్రింది విధముగఁ జూపియున్నారు.

- 1 పొన్నుతిరుగుడు చక్షురింద్రియ జ్ఞానము గలది.
- 2 ఏలక తీగ శ్రవణేంద్రియ జ్ఞానము గలది.
- 3 చేదుపొట్ల ఘ్రాణేంద్రియ జ్ఞానము గలది.
- 4 వంగచెట్టు రసేంద్రియ జ్ఞానముగలది.
- 5 అశోకవృక్షము స్పర్శేంద్రియ జ్ఞానము గలదియని విమర్శగ జూపియున్నారు.

ఇది విశేషముగ ధనుర్వాయువులలో గుణమునుఁ జూపుచున్నది. ఈ వ్యాధియందు మాత్రము ఇతరమూలికలు జేర్చరాదు. అంతర్బహి ర్భాగములలో వాయువుజనించిన కష్ట సాధ్యమనియు ఏకభాగములలో వచ్చిన సాధ్యమగుననియు వాడుక కలదు. ౨ భాగములలో వచ్చినచో ఇరువదినాలుగు ఘంటలలో రోగవిముక్తియో లేక రోగి విముక్తియో జెందుననియు దీనిప్రయోగముచే రోగము క్రమవృద్ధి ఎట్లగునో అటులనే క్రమశః తగ్గుచుండు ననియు, వాడుకగలదు. పూతి ఒక్కొక్క ఘంటకు దీని మూలరసమును ఒక్కొక్కతులము

ఇచ్చుచు దోషసమయములలో వాతపుచిహ్నము లగ్గుచుండు
కొలది బోషధప్రమాణమైనను లేక కాలవ్యవధియైనను జే
యుచు చికిత్సించవలెను. వ్యాధి మించుచో బోషధప్రమాణ
ము రెండుతులములకు మించక తులమునుండి రెండుతులముల
వరకు హెచ్చింపవచ్చును. ఒకప్పుడు ఒకదోష సమయములో
వ్యాధి ఉదేక్రీకర్తవ్యము లగ్గియుండి మరియొక సమయ
ములో ప్రకోపించుచుండును. గాన వైద్యుడు రోగివెంట
నుండి దేశ కాల వయోధేయముల నెరింగి చికిత్సించిన కష్ట
సాధ్యమగు ధనుర్వాముపునందు ఈ మూలిక చికిత్స క్షణ్య
ముగ నుండును. కుష్ఠవ్యాధులలో దీనికి ఇతరమూలికలు
జేర్చవచ్చును.

పెద్ద మాట.

శ్లో॥ వృక్షదారుః కటుస్తైక్తః స్తద్ధోష్ణాకఫవాతజిత్,

శ్వయధుం క్రిమి మేహశ్చ హంతి శోఘోదరంతథా॥

వత్సకాది గణములో జేరినఓషధి. అనేక ప్రయోగము
లుగ జేయవచ్చును. విశేషముగ వాతము, గ్రహిణి, శూల,
నంజు, వ్యాధులకు గుణకార్యమై యున్నది. ఇందు నూనె
జేర్చి వాడుటయు గలదు గాని సుకుమారు లోర్యజాలరు.
ఏకమూలికగ మాత్రము అతితీక్షణతగ నుండనేరదు. చల్ల
యందు నిడుట యిరుతెగలవారలకు సుగుణముగ నున్నది

మూడుతులముల నుండి అయిదుతులముల వరకు మూలత్వక్కు
రసమును నివ్వవచ్చును. దినమునకు ఒక్కసారి వంతుశ
మూడురోజులవరకు నివ్వవలెను.

శ్లో ద్ద బెం డ .

దీనిని సూతికాపాయువులలో నుపయోగించిన వీశేష
గుణమును జూపును. యితరమూలికలు అన్నిటికంటె ఈవ్యాధి
యందు అతీతగుణకారి. ఏకమూలికగ నుపయోగము తక్కు
వగ నుండినను యితరమూలికలు సామాన్యముగ ఈవ్యాధి
యందు ఉప్పి, చేగొండ, జేర్చినచో వ్యాధినిహరించుచున్నవి.
ఈటషధిని జేర్చనిచో తక్కిన రెండుగలిపినను శీఘ్రగుణకారి
యగుటలేదు. దినమునకు నాలుగు తులముల రసము వంతుశ
వారమురోజుల వరకు నివ్వవలెను.

బ ద ని క .

శ్లో॥ పంచాకః కఫవాతాస్త్ర రూక్షా వ్రణ విషావహా,

తథా ఘాత వ్రణాన్ హన్తి కాయసిద్ధికరః పరః॥

అనేకవృక్షములమీద జీవించుచుండుటచే అనేకగుణములు
గలిగి యున్నది. చింతచెట్టుమీద నుండు బదనికను బెబ్బలు
తగిలిన పెంటనే త్రాగిన రక్తము ఒకప్రదేశముననే పేరక
సంచలించి నొప్పిని తగ్గించుచుండును. ముదిరిన పేపచెట్టు
మీద నున్నదానిని పెట్టుమందులచే మనస్సు చలించియున్న

వారికి యివ్వవలెను. జమ్మిచెట్టుననుండునది ఎక్కువ వీర్యవృద్ధి కై యుపయోగించును. దినమునకు పదితులముల రసము ఇవ్వవలెను. వారముదినములవరకు ఇవ్వవచ్చును.

చ రి శెం క

శ్లో॥ గోజశట్ట వాతలా శీతగ్రాహిణీ కఫ పిత్తజిత్,
హృద్యా ప్రమేహ కాసాస్ర వ్రణజ్వర హారాలఘుః॥
మేహ వాతకలుకలకు, నొప్పులకు దినమునకు ఇరువది తుల
ముల రసమున్న జిలకజ్జ ఒక్కతులమున్న గలిపి మూడు లేక,
అయిదు దినములు ఇవ్వవలెను. ఇందు సభ్యము మగశిశువు
గలిగిన గేదె లేక గోవు యొక్క పెరుగును మాత్రమే
భుజించవలెను.

బ లు ర క క్క-సి .

శ్లో॥ గజకర్ణి స్వాదు పాశే తక్తా చోష్ణా కఫాపహా,
శీతజ్వరంచ వాతంచ నాశయే దితికీర్తితాః
కందోస్యాః పాండు శోధార్మ కృణు గుల్మోదరాపహాః,
ఆనాచా వాత స్థిహంచ గ్రహిణీ మపి నాశయేత్ ॥
గర్భముందు క్రిములు (నలివురుగులు) న్నప్పుడు దీని
సమూలరసము దినమునకు రెండుతులముల వంతున ఇవ్వ
వలెను. గ్రహిణీ ప్యాధులలో నిసవత్క్రిములు అర్దతులము
పెరుగులో గలిపి ఇచ్చిన హాళిచును, మూడుదివములు

ఋష్యవలెను.

భా లిం త బో లు .

శ్లో! బోలం రక్తహారం శీతం మేధ్యం దీపనపాచనం,
మధురం కటుతిక్తంచ దాహస్వేద త్రిదోష జిత్ |
జ్వరాపస్మార కుష్ఠఘ్నం గర్భాశయ విశుద్ధికృత్ |

భాలింత స్త్రీలకు మకిలనొప్పి యున్నపుడు రెండుతులముల రసమును దినమునకు నివ్వవలెను. కేసలము నొప్పిని మాత్రమే హరించుటలేదు. గర్భముం దెట్టిమలము లున్నను వెలువరించి శూలను హరించుచుండును. జ్వరాదులలో ఇతర మూలికలకు గలిపి ఇచ్చినచో జ్వరహరము జేయుచున్నది. మూడు లేక అయిదు దినములవరకు ఇవ్వవలెను.

బూ రు గ .

శ్లో! శాల్మలీ శీతలా స్నిగ్ధా శుక్లశ్లేష్మ వివర్ధనీ,
అతిసార ప్రశమనీ రక్త పైత్య వినాశినీ |

ప్రియం గ్వాది గణములో జేరి నిర్యాససారముగా గలిగి యున్నది. దీనితోడిమెలు పిచ్చావస్థి కి నుపయోగమైయున్నవి. మేహవాతములలో అతిసారములలో నుపయోగించవలెను. శరీరమందు జీర్ణించి యున్న మేహఉడుకులను తగ్గించును. వాలుకపగులుటకు గుణమునిచ్చును. దినమునకు అయిదుతులముల రసము వంతున వారమురోజులు ఇవ్వవలెను.

శ్లో! ముండ తిక్తా కటుః పాకే వీర్వోష్ణా మధురా లఘుః,
మేఘ్యా తీక్ష్ణా తథా బల్యా భేదినీ తు రసాయనీ.
గళగండంగండమాలా మపచీం కఫవాలకం,
అపస్పాత స్త్రీహ మేద స్త్రీపదాకా పాండురోగకం,
అరుచిం యోనిశూలంచ కానమర్శశ్చ శృచ్ఛకం,
పిత్తం చామ మతీసారం క్రిమి శ్వాసంచ కృష్ణకం,
విషదోషం హరే దాశు చ్ఛర్దిం చైవ వినాశయేత్.

సురసాది గణములో జేరి పత్రసారముగ నున్నది. ఒరి
బీజ వ్యాధియం దుపయోగమై యున్నది. ఈ వ్యాధియందు
దీనిరసమును ఒక్కతులమువంతున నిచ్చుచు గచ్చ ఆకును
గాని లేక గచ్చ కాయ గంధమును గాని బీజమునకు నిడిన
త్వరగ గుణముగలుగుచున్నది. దినమునకు ఒక్కసారి ఔషధ
మునొసంగుచు లేపనాదులజేయుచు పమనొకండు దినములు
చికిత్సించిన వ్యాధి నివృత్తియగుచున్నది.

మంగ.

శ్లో! మదనః కటుక స్తిక్త స్తథామాస్య గ్ర్వణావహః,
శ్లేష్మ జ్వర హృతిశ్చాయ గుల్మ విద్రాధి వాతజిత్.
శోఘా దాహ హరో వస్తి కాన జిద్వాంతి కృద్భవేత్.
ఇది పమన, నిరూహ, ఆరగ్వధాది గణములలో జేరి ఫల

సారముగా గలిగియున్నది. ఆరోగ్యశాస్త్రమందు దీని పుష్పములుమాత్రము కఫ దుష్టస్తన్య చికిత్సలో తల్లిస్తనములకు తేనెతో తేపనజేసి శిశువునకు స్తన్యమొసగిన వమనమై స్తన్యదోషము పోవునని యున్నది. గాని ఈ చప్పిడివిధానములో ఫలమును గాని పుష్పమును గాని స్వీకరించక పూలమును గ్రహించుచున్నారు. శిశువులు జనించినపుడు కొందఱికి బొడ్డుకు పైభాగములో సూదికాకలులని సూదులు గాల్చి గర్భముపై గాల్చుచుందురు. కొందఱిట్లు చేయకయుండి అట్టి శిశువులకు అజీర్ణము గలిగినచో దీనిమూలరసమును గ్రహించి పాలలో ఒకతులము నిచ్చుచుందురు. గాఢమగు విరేచనములు గావించి ఆరోగ్యమగుచుండును. ఒక్కసారియే ఇవ్వవలెను. దీనికి పుల్లలమందు అనిపేరు.

మామిడి.

శ్లో॥ ఆమ్లో గ్రాహి ప్రమేహస్య కఫ పిత్త ప్రణాశ జయేత్,

పంచపల్లవములలో జేరి పూర్వాభాద్రా నక్షత్రమై యున్నది. నల్లమామిడిచెక్కరసమును ప్రదర్శములలో కుమమవ్యాధులలో నిచ్చిన సుగుణముఁ జూపుచున్నది. అయిదుతులముల రసములో నూనెబోట్లు ఏడువేసి ఇవ్వవలెను. ప్రతి చుక్కకు వేలిను నూనెతో సమానముగ ముంచి రసమందు వేయ

వలెను. లేనిచో నూనె ప్రమాణము తప్పచుండును. తైల
బిందువులు సమానముగ నుండిననే గాని గుణకారి కాజాలదు.
ఉష్ణప్రకృతి గలవారలకు ఋతుశూలను హరించుచున్నది.
మూడుదినములు మాత్రమే ఇవ్వవలెను.

మ చు తు ని కి .

శ్లో॥ తుంబురుః కటు తిక్తోష్ణ కఫ మారుత శూలనుత్,
అపతంత్రోదరాధ్మానా క్రిమిఘో వహ్నిదీపనః॥
దీనికాయలను అంటువ్యాధులకును, రక్తముపడు వ్యాధుల
కును, దినమునకు పదితులములవంతున మూడుదినములు ఇచ్చి
న ఆరోగ్యమగును.

. ర త్న పు ర వ .

శ్లో॥ శంఖపుష్పీ నరా మేధ్యా వృషా మానసరోగఃకృత్.
రిసాయనీ కషాయోష్ణా స్మృతి కాంతి బలాన్నిదా,
దోషాపస్మార భూతాస్ర కుష్ఠ కృమి విష ప్రణాత్.
దినమునకు నాలుగుతులముల సమూలరసమును పదితుల
ముల పాలలో గలిపి వారముదినములవరకు ఇచ్చిన శుక్రినష్ట
ము గలవానికి వయోబలమును గలిగించును. కొందరు లేహ్య
ముగ గూడ చేయుదురు.

(44)

హూతి క యోగము.

రాగి.

శ్లో॥ పిప్పలో దుర్జర శ్శీతః పిష్టశ్చేష్టు ప్రాణానౌజిత్,
యోనిదోషం రక్తదోషం దాహపిత్త కఫాజయేత్.
అశ్వత్థ పృక్షస్య ఫలాని పక్వా స్యతీవ హృద్యానిచ
శీతలాని, కుర్వంతి పిత్తాసృ విషాతిగాహ విచ్ఛర్ది
దోషా రుచి నాశనాని.

క్షీరపృక్షములలో జేరి పుష్కమీ సత్తతృప్తమై యున్న
ది. విశేషముగ కుసుమవ్యాధులలో అయిదు తులముల రస
ములో రెండుతులముల ఆపునెయ్యి జేర్చి దినమునకు ఒక్క
సారి యిచ్చుచున్నారు. మూడు దినములు ఇవ్వవలెను.

రుద్ర గణము.

ఇది సమస్త వాతవ్యాధులను హరించుచున్నది. గాని
ఇతర ఓషధులు గుణమగువలెనైచో దీనిని ఉపయోగించిన
గుణమగుచున్నది గాని పృథమములో ఈ ఓషధిని ప్రయోగిం
చిన పుగుణము గానిచో ఇతర మూలికల నుపయోగించినను
వాటిగుణమును గానివ్వక చెగచుచుండును. దీనికి వెలుతురు
ను జేర్చరాదు. దీనిసేవనగుండు ముప్పత్యముగాక సంవత్సర
మంతయు పథ్యాదులు చేయవలెను. కఠినపథ్యాదులు జేసి
నను విహారమునందు ను జాగరూకతతో మెలంగవలెను.
దినమునకు మూడుతులముల రసము నివ్వవలెను. వారము

రోజులకు పై నివ్వరాదు.

రు ద్ర జ డ .

శ్లో॥ శతాహ్వ కటుకా తిక్తా స్నిగ్ధోష్ణా శ్లేష్మపాతనుత్,
జ్వర నేత్ర వ్రణాకా హంతి వస్తికర్మణి శస్యతే॥

దీని ఆకును వరుసజ్వరములో నిచ్చిన మాన్సుచున్నది. తములపాకునందు సున్నము కాచు వక్క బెట్టక దీని ఆకుల ౨ - ౩ వరకు ఇచ్చిన కొండటికి మరుసటిదినమునుండి రాక పోవుటయు, మరికొందరికి రెండవదినము జ్వరమువచ్చిన తిరుగ నదేప్రకారముయిచ్చిన జ్వరము రాకయుండుటయు నున్నది.

శ్లో॥ వా రి నా న బా లు .

శ్లో॥ హేమాహ్వ రేచనీ తిక్తా మందాగ్నోష్ణ క్షేదకారణే,
కృమి కంఠా కఘానాహ విష కుష్ఠ వినాశినీ.

విరేచనములు: గట్టుచున్నది. అజీర్ణవిరేచనములందు దీని నిచ్చినచో పెంటనే తనపిచ్చిలత్వముచే త్వరితముగ విరేచన ములు నిలుపుచుండుటచే ఇతరవ్యాధుల నుత్పత్తి కేయించున్నది. గ్రహిణీవ్యాధులలో పచ్చిరసమును అజీర్ణములలో వెచ జేసిన రసమును నాలుగుతులములున్ను, పెరుగు ఎనిమిదితులములున్ను గలిపి ఒకదినమునకు నివ్వవలెను. మూడుదినముల వరకు యివ్వవచ్చును. దీనిరసమందు పాదరసమును ఛాపన జేసినంతమాత్రాన తన శుష్క కంచుక దోషములన్నియు

హరించునని రసవాచకులు జెప్పచున్నారు గాని ఆనుభవమును అగుటలేదు.

వాలు కదవడ.

పక్షవాయువులలో దినమునకు పదితులముల రసము వంతున అయిదు లేక ఏడుపూటల వరకు నివ్వవలెను.

హరిజము.

శ్లో! పారిభద్రః కృమిశ్లేష్ట మేదః కఫానిలాపహః.

దీనిని మేహకార శరీరులు ప్రతినంవత్సరమును నుపయోగించుచుండును. ఏకమూలికకంటె సురుగుడును జేర్చి వాడుటయే ఎక్కువగఁ గన్పించుచున్నది. గర్భవతులు సహితము మాసభేదములు లేక నుపయోగించుచుండురు. ఓషధియొక్క శక్తి ఒక్కసంవత్సరమువరకు శరీరమును పోషించుననియు మఱుసటి సంవత్సరము తన వీర్యపటుత్వము నశించుటచే పునరపి సేవించవలెనని అనువభజ్జుల నిర్బంధములై యున్నవి. దినమునకు పదితులముల రసమువంతున అయిదు లేక ఏడుదినముల వరకు నివ్వవలెను. పకల మేహవ్యాధుల హరించును.

విష్ణుక్రాంత.

శ్లో! విష్ణుక్రాంతా కటుర్మధ్యే క్రిమి వ్రణా కఫాజయేత్
తాచ్ఛాఖం విష దాహాఘ్నం పిత్తవాతహరంగురు.

దీనిని వాత ఉబ్బినవ్యాధులు ప్రథమావస్థలో నున్నపుడు దినమునకు పదితులముల రసము వంతున అయిదుదినముల వరకు నిచ్చిన గుణమగును.

జెడురు.

శ్లో॥ పైణన్య కటుతిక్తోష్ణ శ్శోషారోహణశూలజిత్ ,
కఫ కుష్ఠోదరం హంతి పిత్తలా గర్భపాతినీ॥

పునర్నిను నక్షత్ర వృక్షము. పిత్తహరగణము, గ్రంధుల గల్గించుటకును ప్రసూతిస్త్రీలకు గలుగు వ్యాధులకు ప్రథమ దినము అయిదుతులములును రెండవ దినము నాలుగుతులములును మూడవదినము మూడుతులములు నాలుగవదినమందు రెండుతులములున్న అయిదవదినమందు ఒక్కతులమున్న ఇవ్వ వలెను. పథ్యలో గుణముగనున్న బోషణము సేవించరాదు.

జెణుతురు.

శ్లో॥ పేల్లాంతరాశ్మనుద్దాహి కఫ కృచ్ఛా నిలార్తిజిత్ ,
మూత్రోదోషం విషంహన్తి రక్తాతి సార ఘృల్బణం॥

ఇది వీరతరాదిగణములో జేరిన పీషణి. విశేషము వాతము లన్నిటిలోను గుణమగువరచుచున్నది. పథ్యములందు ఉష్ణ ప్రకృతి వాతప్రకృతి గలవారలకు వేర్వేరు అయ్యియున్నది. పై పథ్యమందు ఉష్ణమువారికి పాలతోను వాతప్రకృతిగలవారలకు ఉష్ణవస్తువులతోను ఘృన్ముగలిగియుండును. విశేషముగ ఇతర

మూలికల కూడికకు నోర్వజాలక యుండును. చేకొనికీమాత్రము ఎన్నడును చేరక వైరవర్గమునందు జేరియున్నది. దీనిని గ్రహించుటలో నున్న భేదము గలుగుచుండును. కేవలము మూలమును గ్రహించిన అతితీక్షణత గల్గియుండును గాన ఎక్కువప్రమాణములకు నోర్వజాలక ఉష్ణ మధికమై పంటనే శీతలముగ మారుచుండును. ఓషధిసామ్యముగ నుండుటకు మొదలు చెట్టును నరికి వేయవలెను. భూమిలోనుండి వచ్చిన మొటిడుపై వరిగడ్డివేసి మంటబెట్టవలెను. మరుసటిదినము మొటిడును త్రవ్వి వేరుపై పట్టను గ్రహించిన పీఠ్యసంతమై దుర్గుణరహితముగ నుండును. దినమునకు నాలుగుతులముల వంతున వారముదినములవరకు ఇవ్వవచ్చును. ఈచప్పిడియోగములో కీర్తివహించిన మూలికలలో నిదియొకటిగనున్నది. ఎంతటి సుగుణములను చేయగలిగియున్నదో అపథ్యాదులలో తద్విపరీతముగ వ్యాధులను బుట్టించుచుండును.

స ద గు ద్దమ .

గర్భశైత్యములలో గుణకారిగ నుండును. శ్వాసకఫములు జనించినప్పుడు దీనిసమాలరసము అయిశుతులమాలందు మాసముఎత్తు మిరియాలు గలిపి యిచ్చిన ప్రాణముల రక్షించుచున్నది.

దీనిని మేహవాత రుగ్మతలలో నుపయోగించవలెను. విశేషముగ బాడిద (వారిజము) తో గలుపుచుందురు. ఏక మూలికగ నుపయోగించినచో రెంటియొక్క మిళిత ప్రయోగ ముకంటె కొంచము ఉష్ణము అధికముగ నుండును. కొఱుకు వ్యాధులలో దినమునకు నాలుగు తులముల రసము వంతున తొమ్మిది దినములవరకు ఇవ్వవలెను. ఇది బీజసారములో జేరి విషహరయవాగులో జేరుచున్నది.

పో మి ం డ .

శ్లో! బలా మోటా విషశ్లేష్మ కృచ్ఛను ద్విజయప్రదా
జ్వరగడ్డల (జ్వరబల్లల) యందు గుణమును జూపు
చున్నది. రక్తక్షీణులకు మాత్రము ప్రమాణము తగ్గించు
చుండవలెను. అతిసారములను హరించును సామాన్యమగు
వ్యాధులలో దినమునకు ఒక్కతులమువంతున మూడు దినము
లకు పై మించక ఇవ్వవలెను.

హం స పా ది .

శ్లో! హంసపాదీ గురు శ్శీతా భూతాపస్కార నాశినీ,
విషజిత్ ప్రణహరీచ శూల శ్వాస వినాశినీ.

విదర్వాది గణములో జేరినది. ఈదేశమందు చెప్పి తట్టాకు
అందురు. చర్మవ్యాధులలో దినమునకు అయిదుతులముల
వంతున మూడుదినములు ఇచ్చిన గజ్జి, శోఘ, మున్నగు నన్ని

టిని హరించును.

ఆతిపుష్టము.

శ్లో॥ శైలేయకం హిమం తిక్తం పిత్త కుష్ఠ విషాపహం,

రక్తదోష హరం బల్యం కండూ నిర్మూలకంవిదుః.

ఉష్ణాధిగతచే గలుగు మూత్రకృచ్ఛ వ్యాధులలో గుణ
కారినై యున్నది. దినమునకు అయిదుతులముల రసము వం
తున వారమురోజుల వరకు నిచ్చిన మూత్రవస్తియందలి
దోషములను హరించుచున్నది.

అతిమూత్రమునకు:— కొండపిండినేళ్ల రసము మేడి
చెక్క కషాయము సమముగా దినమునకు పదితులములవంతున
వారముదినములు ఇవ్వవలెను.

ఉబ్బసమునకు:— కారుముణగ, చేగొండ, సుగంధి
పాల, తక్కలి, మారెడు, ఉప్పి, వావిలి, ఇందు త్రికటుకము
లుగలిపి శర్కర జేర్చగ గాయమాదిరి దినమునకు ఉసిరి
కాయప్రమాణము వంతున వారముదినములు నివ్వవలెను.

కుసుమలకు:— ఆరెచెక్క, మేడిచెక్క, చిన్నంగి,
ఉసిరిక చెక్క, అన్నియు సమముగా జేర్చి దంచితీసిన నిజ
రసముగాని లేక కషాయముగాని దినమునకు పదితులముల
వంతున వారముదినములు ఇచ్చుచు పక్ష్యమునకు వల్లవడ్డ
బియ్యము భోజనమునకై యివ్వవలెను.

బాలింతలకు:— రేగొట్టి రుద్రగణము, ఉప్పి, పసు
లోనిపందార, పాలకొడిసె ఇవి గాయమాదిరివండి ఉసిరిక
కాయప్రమాణము వంతున పారముదనములు యివ్వవలెను.
చలిజ్వరములకు గూడ నివ్వవచ్చును.

అహికజ్వరములకు:— పెద్దబెండ, గట్టుకొలిమిడి, గుంట
గలగర, చిన్నంగి, చిన్న పెగ్గుమ్మడు గలిపి కషాయముగ గాని
గాయగగాని యిచ్చిన గుణమగును. ప్రైప్రమాణముగ దినము
సకు ఇవ్వవలెను. దోషసమయములలో పసరు గున్న గలిపిన
విశేషగుణమును జూపుచున్నది.

గర్భవతులకు:— సురుగుడు, వారిజము, చిన్నంగి.

సూతికలకు:— వెల్తురు, పెద్దబెండ, ఉప్పి, తేక చేగొండ.

కుసుమలకు:— మామిడి, జమ్మి, ఆరె.

మూత్రశ్చ:— నేలపుసిరి, పల్లెరు, తాతిపువ్వు, కొండపిండి.

ఋతురక్తములకు:— అరటి, ఆరె, జమ్మి.

కామిలకు:— కామంచి, కాకర, జమ్మి, గలిజేరు.

పక్షవామువు:— ఖైకొణి, రుద్రగణం, ఉప్పి, విష్ణుకాంత.

కాసలకు:— రేగొట్టి, పసరుగున్న, కొడిసెపాల.

సంజాలకు:— ఆముదపుఆకు, ఉప్పిఆకు, గొలిమిడివేళ్లు.

శ్లోకసంఖ్య	పదార్థములు	శత్రుత్వము	రుగ్గుణ	స్నేహము
1	అందుగ	దూసరి	వారహరము	ఉప్పి
2	అవిస	ఉడుగు	విషహరి	కొమంచి
3	ఆరటి	చెంజర్లు	త్రిదోషహరి	ఆరె-జమ్మి
4	ఆముదము	చప్పిడి	శ్వేచ్ఛవాతము	ఉప్పి-గొలిమిడి
5	ఆరె	రాగి	కొమెర్లు	జమ్మి.
6	ఇరుగుడు	చెంజర్లు	గ్రంధి	వెదురు, తంగెడు
7	ఉప్పి	వారిజము	మాత్రక	వెలుతురు, చిన్నంగి
8	ఉడుగు	దొండ	విషహరము	కొమంచి
9	ఉడరేణు	చప్పిడి	రేచనకారి	బెండ, ఉప్పి
10	ఎలుక చెవి	జీడి	అతిమూత్రము	కొండపిండి
11	కటారి మొన	చేకొణి	అంటువ్యాధి	జమ్మి ఆరె
12	కండొరి	నెమలి నార	శల్యశ్మి	బూరుగ - వదనిక
13	కాకర	దొండ	కొమిలా	గలిజేరు జమ్మి
14	మునగ	బాడిడి	మూర్ఛ	
15	కొమంచి	చప్పిడి	కొమిలా	గలిజేరు
16	కుంకుడు	తంగెడు	శ్వేచ్ఛము	పాలకొడిసె
17	కూతురుబుడమ	నేలవుసిరి	పిత్తము	చిన్నంగి ఉత్తరేణు
18	కొండపిండి	ముణగ	మేహశాంతి	పల్లెరు, రాతిపువ్వు
19	కోరింత	నేలవుసిరి	శ్వేచ్ఛము	నల్లతీగ, రుద్రజడ
20	కోలముఖ	దూసరి	కాసహరి	ములక, నల్లతీగ
21	గచ్చ	బాడిద	కూల	ఉప్పి, బోడతరం
22	గలిజేరు	చేగొండ	కొమిలా	కొమంచి-గొలిమిడి
23	గండుత్తరేణు	ఉడుగు	పిత్తహరి	ఆరె-చిన్నంగి
24	గాడిదగడపా	చెంజర	కూల	
25	గుంటగలగర	వెలుతురు	అంటువ్యాధులు	జమ్మి
26	సరిగింజ	కుంకుడు	వీర్యపుష్టి	పల్లెరు, తంగెడు
27	ఎలుక చెవి	ఎలుక చెవి	నంజా	గలిజేరు, చిన్నంగి

సం.	విషదీనామములు	శత్రుత్వము	యగ్మత	స్నేహము
28	చిప్పిడి	ఆముదము	విరేచనము	ఉత్తరేణు
29	చిత్రమూలం	చెంజర్ల	వాతము	
30	చిన్నంగి	ఊడుగ	రేచనము	ఉత్తరేణు
31	చిట్టికూర	మంగ	విషదోషము	జమ్మి
32	చెంజర్ల	జీడి	కుష్టు	కామంచి
33	చేగొండ	వెనుతురు	వాతము	ఉప్పి, చిన్నంగి
34	జమ్మి.	చేకొణి	మేహశాంతి	అకె, మామిడి
35	జీడి	చెంజర్ల	క్రమిహారం	అరటిపండు
36	తంగెడు	కుండుడు	అతిసారము	జమ్మి
37	కుమ్మి	మంగ	జ్వరము	అకె
38	తెల్లపదపత్రము	ఊడుగ	ధనుర్వాయవు	ఉప్పి (కా)ంత
39	ముళక	వారిజము	కాస	పాలకొడిపె విష్ణు
40	తుత్తురుచెండ	ముణగ	చురుకు	రాతీపువ్వు, కొమ్మి
41	చంటి	నెమలినార	క్రిణము	తంగెడు బూరుగ
42	దురదగొండి	పెదచెండ	హిమశ్మి	జమ్మి, పల్లెరు
43	కంద	కండుడు	అశ్మి	జన్న
44	మమ్మప	మాసరి	వాతశ్మి	నల్లతొగ, దుద్రజడ
45	మాసరి	చేగొండ	మాత్రకృచ్చ	పల్లెరు తాతపువ్వు
46	కొండ	ఊడుగ	మేహశాంతి	నక్కర జమ్మి
47	నక్కర	ఉప్పి	గజేయా	గొండ కొంచుండి
48	నక్కరి	శేలపుసిరి	దగ్గు	నల్లతొగ వాకుడు
49	నల్లతొగ	శేలపుసిరి	కాస	వాకుడు ములక
50	నెమలినార	చెంజర్ల	గ్రింధి	అకె
51	శేలపుసిరి	దుద్రగణము	మాత్రకృచ్చ	బూరుగ చిన్నంగి
52	దురిదడ	తంగెడు	క్రమిహారం	ఉప్పి చిన్నంగి
53	నీరుబొమ్మ	ఎలుక చెవి	నంట	నాలిమిడి, గలికేరు
54	పమిడిపత్తి	ఇరుగుడు	ప్రసరము	అకె, మామిడి

సంఖ్య	విషయములు	కర్తృత్వము	గుణము	స్వరూపము
55	పల్లెలు	కుంకుడు	మేహశాంతి	శంగెడు, బూరగ
56	పల్లెవిపంచార	జీడి	జ్వరము	తుమ్మి, ములక
57	పాలకొడిసె	చప్పిడి	అతసారము	బూరుగ గచ్చ
58	పాలబొట్ట	జెనుతురు	కక్షోధన	జమ్మి ఆరె
59	పొద్దులేరుగుడు	సురుగుడు	వాతము	ముణగ చిన్నంగి
60	పెద్దమాను	ముణగ	మేహము	బూరుగ ఆరె
61	పెద్దచెండ	వారిజము	గూళిక	ఉప్పి, జెదురు
62	బదనిక	ఇరుగుడు	పీఠ్యపుద్ది	జమ్మి బూరుగ
63	బరిజెంక	మాసరి	మేహవాతము	చిన్నంగి
64	బిల్వరక్కసి	తంగెడు	క్రిమిహరి	కామంచి గొలిమిడి
65	బాలింతబోలు	చెంజర్ల	ఘాతక	జెదురు
66	బూరుగ	విష్ణుకాంత	మేహశాంతి	ఆరె, జమ్మి
67	బోడతరము	చాడిద	అండవృద్ధి	గచ్చ
68	మంగ	చప్పిడి	ఆమదోషము	
69	మామిడి	చేగిండ	ప్రకరము	జమ్మి, ఆరె
70	తుమికి	ముణగ	అంటువ్యాధి	నక్కర గుంటగల
71	కత్తుపుసువ	జీడి	పీఠ్యపుష్టి	కొండపిండి (గత
72	రొగి	ఇరుగుడు	మసమ	మామిడి, ఆరె
73	గుక్కగణము	జెనుతురు	వాతము	పాలకొడిసె
74	గుద్రజడ(బొలు)	నేలపుసిరి	జ్వరహరి	తుమ్మి ములక
75	కెడ్డివారి నాన	పల్లెలు	గ్రాహి	పాలకొడిసె (మ
76	వాలుకడవడ	నెమలి నాత	పక్షవాతము	ఉప్పి, కూతురుబుడ
77	వారిజము	గుద్రిగణము	మేహశాంతి	సురుగుడు
78	విష్ణుకాంత	చేకొణి	వాతము	ఉదరేణు
79	జెదురు	వారిజము	ఘాతక	అరటి, ముణగ
80	జెనుతురు	చేకొణి	వాతము	చిన్నంగి
81	నదగుదమ	గూసరి	శైత్యము	ఉప్పి-ములక

(37)

సంఖ్య	వివరములు	తరగతి	పదము	మొదటి
82	సురుగుడు	నెమలివారి	మనాళాంతరి	వారిజము
83	సోమింద	మంగ	అరిసాకము	పాలకొడిమ
84	హంసపాది	నెమలివారి	చర్మవ్యాధి	కొండ
85	జారిపువ్వు	యద్రాగము	మాతృకృచ్చ	నెలకెరి

బహునంభ్యగల ఓషధుల మేళవింపునందు శత్రు మిత్రశత్రు
భావనకంటె వ్యాధిహరమగు తత్వము ఆయోగమందు జన్మింప
జేయుటయే ప్రాముఖ్యము.

శ్లో॥ సుఖదోష బుభో గృహ్యే న్నిందుశ్చేకా విశ్లేషః,

శరణా శ్లాఘ్యతే పూర్వం పరం కంకే నిమచ్చతి.

సమాప్తము.

రోగ సక్షత్ర పాదపరిమిత దినదోష శాంతి బలిదాన విధానములు.

అశ్విని, చంద్రమపాదము 9 ద్వి|| 10 తృ|| 10 చతు|| 45 దినములుదోషము ఉత్తరేణి వేరుధరించుట, ఇంజయువాజ్యహోమం, మువ్వగ్గృత కంభదానం. చందనగంధము, తామరపుష్పము, గుగ్గులధూపము, ఘృతదీపము, గుడ నైవేద్యము, గుడాన్నబలి.

భరణి, పృ|| 0 ద్వి|| 80 తృ|| 40 చ|| 12 దినములు. ఆవిసెవేరుధరించుట, ఘృత మధు తిలాక్షత హోమము, గోమహిషదానము. అగరుగంధము, గండ్లేరుపుష్పము, గుగ్గులు, అబ్బి ధూపము, అబ్బిదీపము, గుడాన్ననివేదన ఇచ్చిబలి.

కృత్తిక, పృ|| 9 ద్వి|| 11 తృ|| 16 చ|| 38 దినములు. పత్తి వేరు ధరించుట, తిల యవ అబ్బి హోమము, స్వర్ణగోదానము. చందనగంధము, మొల్లి పుష్పముగుగ్గులు అబ్బి ధూపము అబ్బిదీపము, మాగాన్ననివేదన పాయసబలి.

రోహిణి, పృ|| 8 ద్వి|| 10 తృ|| 38 చ|| 30 దినములు ఉత్తరేణివేరు ధరించుట, తిల యవ అబ్బి హోమము కృష్ణగోదానము. చందనగంధము, తామరపుష్పము, దళాంగధూపము, ఘృతదీపము, అబ్బిపాయస నైవేద్యం శాల్యన్నబలి.

మృగశిర పృ|| 19 ద్వి|| 30 తృ|| 22 చ|| 21 దినములు తక్కిలివేరు ధరించుట, దధిపాయసహోమము, సవత్సగోదానము. చందనగంధము, తామరపుష్పము, దళాంగధూపం అబ్బిదీపం, పాయసాన్న నైవేద్యం దధ్యన్నబలి.

ఆర్ద్రా పృ|| 0 ద్వి|| 18 తృ|| 0 చ|| 0 దినములుగంధపుష్పక్కి రాగివేరు ధరించుట, అబ్బిమధు హోమము, కృష్ణవస్త్ర దానము. చందనగంధము పరిమళపుష్పము, దళాంగధూపము, అబ్బిదీపం, పాయసాన్న నైవేద్యము దధ్యన్నబలి

ప్రవర్త ప్రార్థమాదిగా నాల్గవ వర్గములకు 7 - 14 - 16 - 21 దినములు దోషము. జ్వరమువేరు గణించుట, ఆజ్యతండులపూపము కమలపంచక దానము, హరిద్రాకుకుమగంధము చేమంతపువ్వును అష్టగంధ ధూపము పీతాన్ననివేదన పీతతండులబలి.

ప్రవర్త ప్రార్థమాదిగా నాల్గవ వర్గములకు 8 - 7 - 20 - 21 దినములు దోషము. చిత్తమాలపు వేరుధరించుట ప్రార్థమాదిగా నాల్గవ వర్గము కుంకుమగంధము తామరపువ్వును గుగ్గులధూపము శర్కర ఆజ్యపాయసపూపము పీతవస్త్రదానము కుంకుమగంధము తామరపువ్వును నివేదన మోదకబలి.

ప్రవర్త ప్రార్థమాదిగా నాల్గవ వర్గములకు 0 - 0 - 41 - 0 దినములు దోషము, పొట్లవేరు ధరించుట, శర్కర ఆజ్యపూపము సవత్సక్రమ దధిన్నబలి.

ప్రవర్త ప్రార్థమాదిగా నాల్గవ వర్గములకు 15 - 7 - 17 - 20 - 21 దినములు దోషము, గుంటగలకబేరు ధరించుట, తిలజ్యోతిరండులపూపము, చస్త్రీతల మాషదానము. శ్వేతగంధము చంపక పువ్వును గుగ్గుల ధూపము ఆజ్యదీపము ఆజ్యాన్న సేవేద్యము ఆజ్యాన్న సేవేద్యము వాకుడువేరు ధరించుట, తిల ధూపము ఆజ్యదీపము పాదములకు 0 - 5 - 0 - 30 దినములు దోషము, తిలజ్యోతిరంధ్రము ఆజ్యదీపము, ప్రార్థమాదిగా నాల్గవ వర్గములకు 0 - 5 - 0 - 30 దినములు దోషము, తిలజ్యోతిరంధ్రము ఆజ్యపూపము, ఆజ్యపూపము పాదములకు 7 - 14 - 7 - 60 దినములు దోషము, పొట్లవేరు ధరించుట, తిల ఆజ్యపూపము ఆజ్యదీపము పాదములకు 7 - 14 - 7 - 60 దినములు దోషము, జ్వరమువేరు గణించుట, దధి

ప్రవర్త ప్రార్థమాదిగా నాల్గవ వర్గములకు 0 - 5 - 0 - 30 దినములు దోషము, తిలజ్యోతిరంధ్రము ఆజ్యదీపము, తిలజ్యోతిరంధ్రము పాదములకు 0 - 5 - 0 - 30 దినములు దోషము, తిలజ్యోతిరంధ్రము ఆజ్యపూపము, ఆజ్యపూపము పాదములకు 7 - 14 - 7 - 60 దినములు దోషము, పొట్లవేరు ధరించుట, తిల ఆజ్యపూపము ఆజ్యదీపము పాదములకు 7 - 14 - 7 - 60 దినములు దోషము, జ్వరమువేరు గణించుట, దధి

ప్రవర్త ప్రార్థమాదిగా నాల్గవ వర్గములకు 15 - 7 - 17 - 20 - 21 దినములు దోషము, గుంటగలకబేరు ధరించుట, తిలజ్యోతిరంధ్రము ఆజ్యదీపము, తిలజ్యోతిరంధ్రము పాదములకు 0 - 5 - 0 - 30 దినములు దోషము, తిలజ్యోతిరంధ్రము ఆజ్యపూపము, ఆజ్యపూపము పాదములకు 7 - 14 - 7 - 60 దినములు దోషము, పొట్లవేరు ధరించుట, తిల ఆజ్యపూపము ఆజ్యదీపము పాదములకు 7 - 14 - 7 - 60 దినములు దోషము, జ్వరమువేరు గణించుట, దధి

ప్రవర్త

తొగ పక్షుల పాదశరిర విరూపాక్షాంతి బలిదాన విధానములు.

కాయపై నెవేద్యము రిలాన్సు బలి.

శ్రీధమాదిగా నాలుపాదములకు 11 - 8 - 8 - 16 దినములు తోషము. మొక్క-పుష్పమువేరు ధరించుట. రిలాజ్యతండుల వనోమము వృక్షధానము, అగర్భుగంధము, బిడ్యకగర్భవృక్షము గుగుళూపము ఆజ్యదీపము మోదకశ్మేదద్యము విచిత్రాన్నబలి.

పృథమాదిగా నాలుపాదములకు 17 - 3 - 8 - 8 దినములు తోషము, బాజీ వేరుగరించుట. తిలాజ్య వనోమము, స్వర్ణరక్త శ్మేనుదానము, చందనగంధము దశమకపుష్పం అగరు గుగ్గిల ధూపము ఆజ్యదీపము ఆజ్యపాయస నివేదన, ఆజ్యపాయసబలి.

వికాళి పృథమాదిగా నాలుపాదములకు 15 - 4 - 13 - 11 దినములు తోషము. 'గురివిరూపేరు ధరించుట, ఆజ్యపాయస వనోమము రక్తపీత వస్త్రదానము. చందనగంధము తామరపుష్పం దేవదారు ఆబ్ధి ధూపము ఆజ్యదీపము పాయసనివేదన చిత్రాన్నబలి.

అనూ పృథమాదిగా నాలుపాదములకు 60 - 12 - 36 - 30 దినములు తోషము. ముత్యవృక్షాలము ధరించుట, యవాజ్య వనోమము గృణాక్షాంతిదానము కేసరగంధము తామరపుష్పము, చందనధూపము ఆబ్ధి పాయస నివేదన మాతాన్నబలి.

శ్మేది పృథమాదిగా నాలుపాదములకు 9 - 8 - 9 - 46 దినములు తోషము. ఉత్తరేణివేరు ధరించుట, రిల తండులవనోమము. నీలవస్త్ర దానము, చందనగంధము చందనకపుష్పము కర్పూర ధూపము ఆజ్య దీపము చిత్రాన్ననివేదన దధ్యన్నబలి.

కూల పృథమాదిగా నాలుపాదములకు 0 - 9 - 15 - 11 దినములు తోషము. మందారపువేరు ధరించుట, ఆబ్ధిగంధముల వనోమము స్వర్ణవస్త్రదానము కృష్ణాగర్భగంధం నల్లకలువపుష్పము కృష్ణా హగరుధూపము, ఆజ్యదీపము మాతాన్ననివేదన మాతాన్నబలి.

భూర్వా ప్రధమాదిగా నాలుపాదములకు 0 - 15 - 24 - 10 దినములు దోషము. పత్తి వేరు ధరించుట, తిలకండ్లులచోడుపు. బలకర్థిదానము, శ్వేతగంధము తామరపువ్వుము గుగులధూపము. ఘృతదీపం.

మాఘాశ్వుతైవేద్యం పాయసాన్న బలి.

ఉత్తరా ప్రధమాదిగా నాలుపాదములకు 30 - 20 - 6 - 16 దినములు దోషము. పత్తి వేరుధరించుట, తిలాజ్యయవ పోషు శ్వామ దానం:చందనగంధము తామరపువ్వుం గుగులధూపము ఆజ్యదీపము, పాయ

సాన్న నివేదన తిలాన్న బలి.

శ్రవణం ప్రధమాదిగా నాలుదినములకు 60 - 24 - 6 - 9 దినములు దోషము. ఉత్తరేణివేరు ధరించుట, తిలాజ్యయవ పోషు స్వగగోదానము. శ్వేతగంధము మాంసతీర్థము కర్పూర గుగుల ధూపము

ఆప్యక్షిప్తము వక్షాదుకాల్యశ్చ పాయసాన్న బలి.

ధనిశ్చ ప్రధమాదిగా నాలుపాదములకు 15 - 2 - 20 - 21 దినములు దోషము. గుంటగలగరవేరు ధరించుట, తిలాజ్యయవ పోషు. శత్రుదానం చందనగంధం తామరపువ్వు గుగులధూపం ఆజ్య

దీపము. పాయస నివేదన తిలపిష్టబలి.

శరభివం ప్రధమాదిగా నాలుపాదములకు 0 - 45 - 30 - 32 దినములు దోషము. తామరవేరు ధరించుట ఆజ్య దధ్యన్న పోషు. ఆశ్విదానము. అగ్రగంధం తామరపువ్వు కర్పూరధూపం ఆజ్యదీపము

భృతపాలికా నివేదన చిత్రాన్న బలి.

భూభా ప్రధమాదిగా నాలుపాదములకు 0 - 12 - 21 - 9 దినములు దోషము. గుంటగలగరవేరు ధరించుట, తిలాజ్య శర్కర పోషు. శ్వేతకన్యదానం చందనగంధము జలైశుపుష్పం శతపిష్టి

ధూపం, ఆజ్యదీపం దక్షిణాపాయసాన్న నివేదన దధ్యన్న బలి.

ఉత్తరా ప్రధమాదిగా నాలుపాదములకు 15 - 10 - 9 - 1 దినములు దోషము. తిలాజ్యయవ పోషు. పోషు. శత్రుదానము శర్కరగంధము తామరపుష్పం చిల్వగుగులధూపము ఆజ్యదీపము ఆజ్యపాయస

[illegible]

1. 4-5-8-9-12-14-15-16-17-18-19-20-21-22-23-24-25-26-27-28-29-30-31-32-33-34-35-36-37-38-39-40-41-42-43-44-45-46-47-48-49-50-51-52-53-54-55-56-57-58-59-60-61-62-63-64-65-66-67-68-69-70-71-72-73-74-75-76-77-78-79-80-81-82-83-84-85-86-87-88-89-90-91-92-93-94-95-96-97-98-99-100-101-102-103-104-105-106-107-108-109-110-111-112-113-114-115-116-117-118-119-120-121-122-123-124-125-126-127-128-129-130-131-132-133-134-135-136-137-138-139-140-141-142-143-144-145-146-147-148-149-150-151-152-153-154-155-156-157-158-159-160-161-162-163-164-165-166-167-168-169-170-171-172-173-174-175-176-177-178-179-180-181-182-183-184-185-186-187-188-189-190-191-192-193-194-195-196-197-198-199-200-201-202-203-204-205-206-207-208-209-210-211-212-213-214-215-216-217-218-219-220-221-222-223-224-225-226-227-228-229-230-231-232-233-234-235-236-237-238-239-240-241-242-243-244-245-246-247-248-249-250-251-252-253-254-255-256-257-258-259-260-261-262-263-264-265-266-267-268-269-270-271-272-273-274-275-276-277-278-279-280-281-282-283-284-285-286-287-288-289-290-291-292-293-294-295-296-297-298-299-300-301-302-303-304-305-306-307-308-309-310-311-312-313-314-315-316-317-318-319-320-321-322-323-324-325-326-327-328-329-330-331-332-333-334-335-336-337-338-339-340-341-342-343-344-345-346-347-348-349-350-351-352-353-354-355-356-357-358-359-360-361-362-363-364-365-366-367-368-369-370-371-372-373-374-375-376-377-378-379-380-381-382-383-384-385-386-387-388-389-390-391-392-393-394-395-396-397-398-399-400-401-402-403-404-405-406-407-408-409-410-411-412-413-414-415-416-417-418-419-420-421-422-423-424-425-426-427-428-429-430-431-432-433-434-435-436-437-438-439-440-441-442-443-444-445-446-447-448-449-450-451-452-453-454-455-456-457-458-459-460-461-462-463-464-465-466-467-468-469-470-471-472-473-474-475-476-477-478-479-480-481-482-483-484-485-486-487-488-489-490-491-492-493-494-495-496-497-498-499-500-501-502-503-504-505-506-507-508-509-510-511-512-513-514-515-516-517-518-519-520-521-522-523-524-525-526-527-528-529-530-531-532-533-534-535-536-537-538-539-540-541-542-543-544-545-546-547-548-549-550-551-552-553-554-555-556-557-558-559-560-561-562-563-564-565-566-567-568-569-570-571-572-573-574-575-576-577-578-579-580-581-582-583-584-585-586-587-588-589-590-591-592-593-594-595-596-597-598-599-600-601-602-603-604-605-606-607-608-609-610-611-612-613-614-615-616-617-618-619-620-621-622-623-624-625-626-627-628-629-630-631-632-633-634-635-636-637-638-639-640-641-642-643-644-645-646-647-648-649-650-651-652-653-654-655-656-657-658-659-660-661-662-663-664-665-666-667-668-669-670-671-672-673-674-675-676-677-678-679-680-681-682-683-684-685-686-687-688-689-690-691-692-693-694-695-696-697-698-699-700-701-702-703-704-705-706-707-708-709-710-711-712-713-714-715-716-717-718-719-720-721-722-723-724-725-726-727-728-729-730-731-732-733-734-735-736-737-738-739-740-741-742-743-744-745-746-747-748-749-750-751-752-753-754-755-756-757-758-759-760-761-762-763-764-765-766-767-768-769-770-771-772-773-774-775-776-777-778-779-780-781-782-783-784-785-786-787-788-789-790-791-792-793-794-795-796-797-798-799-800-801-802-803-804-805-806-807-808-809-810-811-812-813-814-815-816-817-818-819-820-821-822-823-824-825-826-827-828-829-830-831-832-833-834-835-836-837-838-839-840-841-842-843-844-845-846-847-848-849-850-851-852-853-854-855-856-857-858-859-860-861-862-863-864-865-866-867-868-869-870-871-872-873-874-875-876-877-878-879-880-881-882-883-884-885-886-887-888-889-890-891-892-893-894-895-896-897-898-899-900-901-902-903-904-905-906-907-908-909-910-911-912-913-914-915-916-917-918-919-920-921-922-923-924-925-926-927-928-929-930-931-932-933-934-935-936-937-938-939-940-941-942-943-944-945-946-947-948-949-950-951-952-953-954-955-956-957-958-959-960-961-962-963-964-965-966-967-968-969-970-971-972-973-974-975-976-977-978-979-980-981-982-983-984-985-986-987-988-989-990-991-992-993-994-995-996-997-998-999-1000-1001-1002-1003-1004-1005-1006-1007-1008-1009-1010-1011-1012-1013-1014-1015-1016-1017-1018-1019-1020-1021-1022-1023-1024-1025-1026-1027-1028-1029-1030-1031-1032-1033-1034-1035-1036-1037-1038-1039-1040-1041-1042-1043

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

५५५

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय

১৯৪৬

0.5

07
C-33-1

七、
八、
九、
十、

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥

८७३

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय

1950

October 7, 1957

333

१३३३

சென்னை, 15-11-2019

ಅನುಬಂಧ

2022-01-10

பெரிய கல்வெட்டு

உயர்நீதிமன்றம்

三

1999
 1998
 1997
 1996
 1995
 1994
 1993
 1992
 1991
 1990
 1989
 1988
 1987
 1986
 1985
 1984
 1983
 1982
 1981
 1980
 1979
 1978
 1977
 1976
 1975
 1974
 1973
 1972
 1971
 1970
 1969
 1968
 1967
 1966
 1965
 1964
 1963
 1962
 1961
 1960
 1959
 1958
 1957
 1956
 1955
 1954
 1953
 1952
 1951
 1950
 1949
 1948
 1947
 1946
 1945
 1944
 1943
 1942
 1941
 1940
 1939
 1938
 1937
 1936
 1935
 1934
 1933
 1932
 1931
 1930
 1929
 1928
 1927
 1926
 1925
 1924
 1923
 1922
 1921
 1920
 1919
 1918
 1917
 1916
 1915
 1914
 1913
 1912
 1911
 1910
 1909
 1908
 1907
 1906
 1905
 1904
 1903
 1902
 1901
 1900
 1899
 1898
 1897
 1896
 1895
 1894
 1893
 1892
 1891
 1890
 1889
 1888
 1887
 1886
 1885
 1884
 1883
 1882
 1881
 1880
 1879
 1878
 1877
 1876
 1875
 1874
 1873
 1872
 1871
 1870
 1869
 1868
 1867
 1866
 1865
 1864
 1863
 1862
 1861
 1860
 1859
 1858
 1857
 1856
 1855
 1854
 1853
 1852
 1851
 1850
 1849
 1848
 1847
 1846
 1845
 1844
 1843
 1842
 1841
 1840
 1839
 1838
 1837
 1836
 1835
 1834
 1833
 1832
 1831
 1830
 1829
 1828
 1827
 1826
 1825
 1824
 1823
 1822
 1821
 1820
 1819
 1818
 1817
 1816
 1815
 1814
 1813
 1812
 1811
 1810
 1809
 1808
 1807
 1806
 1805
 1804
 1803
 1802
 1801
 1800
 1799
 1798
 1797
 1796
 1795
 1794
 1793
 1792
 1791
 1790
 1789
 1788
 1787
 1786
 1785
 1784
 1783
 1782
 1781
 1780
 1779
 1778
 1777
 1776
 1775
 1774
 1773
 1772
 1771
 1770
 1769
 1768
 1767
 1766
 1765
 1764
 1763
 1762
 1761
 1760
 1759
 1758
 1757
 1756
 1755
 1754
 1753
 1752
 1751
 1750
 1749
 1748
 1747
 1746
 1745
 1744
 1743
 1742
 1741
 1740
 1739
 1738
 1737
 1736
 1735
 1734
 1733
 1732
 1731
 1730
 1729
 1728
 1727
 1726
 1725
 1724
 1723
 1722
 1721
 1720
 1719
 1718
 1717
 1716
 1715
 1714
 1713
 1712
 1711
 1710
 1709
 1708
 1707
 1706
 1705
 1704
 1703
 1702
 1701
 1700
 1699
 1698
 1697
 1696
 1695
 1694
 1693
 1692
 1691
 1690
 1689
 1688
 1687
 1686
 1685
 1684
 1683
 1682
 1681
 1680
 1679
 1678
 1677
 1676
 1675
 1674
 1673
 1672
 1671
 1670
 1669
 1668
 1667
 1666
 1665
 1664
 1663
 1662
 1661
 1660
 1659
 1658
 1657
 1656
 1655
 1654
 1653
 1652
 1651
 1650
 1649
 1648
 1647
 1646
 1645
 1644
 1643
 1642
 1641
 1640
 1639
 1638
 1637
 1636
 1635
 1634
 1633
 1632
 1631
 1630
 1629
 1628
 1627
 1626
 1625
 1624
 1623
 1622
 1621
 1620
 1619
 1618
 1617
 1616
 1615
 1614
 1613
 1612
 1611
 1610
 1609
 1608
 1607
 1606
 1605
 1604
 1603
 1602
 1601
 1600
 1599
 1598
 1597
 1596
 1595
 1594
 1593
 1592
 1591
 1590
 1589
 1588
 1587
 1586
 1585
 1584
 1583
 1582
 1581
 1580
 1579
 1578
 1577
 1576
 1575
 1574
 1573
 1572
 1571
 1570
 1569
 1568
 1567
 1566
 1565
 1564
 1563
 1562
 1561
 1560
 1559
 1558
 1557
 1556
 1555
 1554
 1553
 1552
 1551
 1550
 1549
 1548
 1547
 1546
 1545

1991

2018年12月

蘇州府志

卷之五

蘇州府志

蘇軾詩集卷之六

2000

卷之六

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय

1950

三才圖會

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय

சென்னை

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय

○

[illegible]

五

ర ద్వి ప్ప టు.

పుట	పేజీ-	తద్య	సిద్ధ
3	౧౮	అపిసె	అవిసె
౧౨	౯	మూల	మూలము
౨౧	౮	మూలజం	మూలజం
౨౩	౪	మృతా	మృతా
౨౫	౧౦	పశ్యేక	పశ్యేక
౩౩	౧౪	చిరుబొది	చిరుబొది
౩౮	౫	నాశనం	నాశనం
౪౩	౯	జ్ఞానం	జ్ఞానం
౪౪	౧౩	తిక్తా	తిక్తా
౪౬	౧౦	హరిం	హరిం
౪౭	౫	ముప్పక్క	ముప్పక్క
౫౮	౪	గణ	గణ
౬౫	౮	చర్చిం	చర్చిం
౬౯	౧౭	వెచ్చ	వెచ్చ
౭౦	౧౫	అనువభజ్జాల	అనుభవజ్జాల
౭౩	౧౯	విదర్వాది	విదర్వాది
౭౬	౧	తిమూలికల	తిమూలికల
౭౭	౧౬	బాడిడి	బాడిడి